

Mer än bara böcker

En intervjustudie om bibliotekariers perspektiv på föremålssamlingar i folkbiblioteken

Av: Jessica Appelqvist och Maja Österberg

Handledare: Miritt Zisser

Examinator: Pamela Schultz Nybacka

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Biblioteks- och informationsvetenskap | Hötterminen 2025

Södertörns högskola

Alfred Nobels allé 7

141 89 Huddinge

Biblioteks- och informationsvetenskap

© Jessica Appelqvist och Maja Österberg

Omslagsbild: Föremål upplagda i bibliotekets bokhylla.

Foto: Maja Österberg

Authors/Författare

Jessica Appelqvist & Maja Österberg

English title

More than just books: An interview study on librarians' perspectives about Thing collections in public libraries

Svensk titel

Mer än bara böcker: En intervjustudie om bibliotekariers perspektiv på föremålssamlingar i folkbiblioteken

Supervisor/Handledare

Miritt Zisser

Abstract

This paper will examine librarians' perspectives on things collections in the public library. Things collection in this context means all objects besides the usual audiovisual materials that the library otherwise lends out. The purpose of the paper is to examine librarians' ideas, attitudes, and experiences regarding things collections, but also what motivates the integration of things in the public library. It is important to explore the things collections role in the library, and to gain comprehension regarding if things collections are a valid investment for libraries. This paper employs a qualitative approach and the data is collected through semi-structured interviews. The results have been analyzed with the theoretical framework of librarizing, created by Johanna Rivano Eckerdal, to show the different ways librarians librarize. The results show different ways the librarians use the things collection to fulfill the mission of the library. The things collection most prominently works to promote the democratic assignment of the library by giving the community an equal access to culture, Bildung, information, and societal participation. Additionally, fulfilling external expectations of the public library from municipal policy documents. The results also show different challenges implementing things collections in the library, such as financial aspects, claims of the library space, and questions about who is going to work with the collection. The collections are viewed as a way to fulfill the library users' needs and a way to strengthen the library's profile, although working with things is arduous since it requires space, maintenance, and innovative thinking. The librarians' relationship towards the collections varies based on how their work with them has been structured, those with more experience feel more secure about the collections' place in the library.

Sammanfattning

I denna uppsats undersöks bibliotekariers perspektiv kring föremålssamlingar på bibliotek. Med föremål menas i detta sammanhang, föremål utöver de audiovisuella medier biblioteket vanligtvis lånar ut. Uppsatsens syfte är att undersöka bibliotekariers föreställningar, attityder och erfarenheter av föremålssamlingar, samt att identifiera olika drivkrafter bakom dem. Att undersöka detta är viktigt för att förstå föremålens roll i biblioteken och för att förstå om föremålssamlingarna är något som biblioteken borde satsa på. Uppsatsen har en kvalitativ ansats och empirin är insamlad genom semistrukturerade intervjuer. Utifrån det teoretiska ramverket biblioteka, myntat av Johanna Rivano Eckerdal, har resultatet analyserats för att se hur bibliotekarier gör bibliotek på olika sätt. Resultatet visar olika exempel på hur bibliotekarierna använder föremålssamlingar för att uppfylla bibliotekets uppdrag. Föremålen verkar främst som ett sätt att främja det demokratiska arbetet genom att ge lokalbefolkningen tillgång till kultur, bildning, information och social delaktighet. Även externa förväntningar som hållbarhetsaspekter från exempelvis kommunala styrdokument kan uppfyllas av föremålen. Resultatet visar även på utmaningar när det gäller föremålens integrering i biblioteken, så som finansiering, anspråk på biblioteksrummen och frågan om vem som ska jobba med föremålen. Samlingarna ses som ett sätt att uppfylla användarnas behov och stärka bibliotekets profil, dock är arbete med föremålen ansträngande då de bland annat kräver utrymme, underhållsarbete, och nytänkande. Bibliotekariernas förhållning till samlingarna varierar utifrån hur deras arbete med dem har varit utformat, de med mer erfarenhet av samlingarna känner sig säkrare kring samlingarnas plats i biblioteken.

Keywords

Libraries of Things, Things Collections, Library Materials, Collection Development, Librarizing

Ämnesord

Föremålsbibliotek, Föremålssamling, Biblioteksmaterial, Beståndsutveckling, Biblioteka

KAPITEL 1. INLEDNING	6
1.1 INTRODUKTION	6
1.1.1 Bakgrund	8
1.2 PROBLEMDISKUSSION.....	9
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	11
1.4 AVGRÄNSNINGAR	11
1.5 BEGREPPSDEFINITIONER	11
1.5.1 Bibliotek	11
1.5.2 Bibliotekarie	12
1.5.3 Föremålsbibliotek.....	12
1.5.4 Föremålssamlingar	13
1.6 GENOMFÖRANDE OCH DISPOSITION	13
KAPITEL 2. TIDIGARE FORSKNING	15
2.1 DELNINGSINITIATIV	15
2.2 FÖREMÅLSSAMLINGENS SYFTE OCH UPPDRAG	15
2.3 UTMANINGAR MED FÖREMÅLSSAMLINGAR	17
2.4 HÅLLBARHETSASPEKTER KRING FÖREMÅLSSAMLINGAR	18
2.4.1 Social hållbarhet.....	19
2.4.2 Ekologisk hållbarhet	19
2.4.3 Ekonomisk hållbarhet.....	20
KAPITEL 3. TEORI	22
3.1 TEORETISKT RAMVERK	22
3.1.1 Biblioteka	22
3.2 TEORETISKA VERKTYG	23
3.2.1 Biblioteka som arbetssätt.....	23
3.2.2 Legitimitet	24
KAPITEL 4. METOD.....	25
4.1 INSAMLINGSMETOD	25
4.1.1 Urval	26
4.2 PRESENTATION AV DATA	27
4.3 ANALYSMETOD	27
4.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	27
4.5 RESPONDENTER	28
KAPITEL 5. RESULTAT.....	31
5.1 BIBLIOTEKETS UPPDRAG.....	31
5.1.1 Bibliotekets styrdokument	33
5.1.2 Bibliotekariernas uppdrag gentemot bibliotekets uppdrag	34
5.2 FÖREMÅLSSAMLINGARNA OCH BIBLIOTEKARIERNA	34
5.3 FÖREMÅLSSAMLINGARNA OCH ANVÄNDARNA	36
5.4 UTMANINGAR KRING FÖREMÅLSSAMLINGARNA	37
5.5 FÖREMÅLSSAMLINGAR OCH HÅLLBARHET	39
5.5.1 Ekonomisk hållbarhet.....	39
5.5.2 Social hållbarhet.....	40
5.5.3 Ekologisk hållbarhet	40
KAPITEL 6. ANALYS	42
6.1 BIBLIOTEKA	42
6.1.1 Biblioteken och föremålen	42
6.1.2 Professionssyn.....	44
6.2 LEGITIMITET	46
6.2.1 Föremålens plats på biblioteket	46
KAPITEL 7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	48
7.1 DISKUSSION	48

7.1.1 Diskussion av resultat.....	48
7.1.2 Diskussion av analys.....	50
7.2 SLUTSATSER.....	50
7.3 METODKRITIK.....	53
7.4 STUDIENS BIDRAG OCH FÖRSLAG PÅ FRAMTIDA FORSKNING.....	54
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	56
OTRYCKT MATERIAL.....	56
I uppsatsförfattarnas ägo.....	56
TRYCKT MATERIAL.....	56
BILAGOR.....	59
BILAGA 1. INTERVJUGUIDE.....	59

Kapitel 1. Inledning

I detta kapitel introduceras uppsatsens ämne. Vi redovisar vår problemdiskussion, vårt syfte och våra frågeställningar, samtidigt som relevant bakgrundsinformation presenteras. Kapitlet avslutas med ett avsnitt som förklarar uppsatsens disposition.

1.1 Introduktion

När människor hör ordet bibliotek tänker nog de flesta på böcker. Ordet bibliotek har till och med i flera språk, rötter i ordet bok och det är fortfarande främst böcker som förknippas med bibliotek (Söderholm 2018a, s. 8f). Bibliotek erbjuder dock så mycket mer än bara läsning. Vad man kan låna på olika bibliotek kan variera väldigt mycket. Vissa medier finns i princip alltid, medan andra material bara lånas ut i vissa bibliotek. På det flesta folkbibliotek finns det böcker, ljudböcker, tidningar och magasin, däremot är det bara vissa bibliotek som lånar ut andra material som tv-spel, verktyg, leksaker, frön, kläder, symaskiner, pysselmaterial, bakformar, instrument, konsertbiljetter, museibiljetter och så vidare. Att bibliotek inte bara består av böcker är ingenting nytt och bibliotek utvecklas hela tiden.

Bibliotek som lånar ut annat än publicerat material kan benämnas på flera olika sätt. Ett begrepp är Libraries of Things eller föremålsbibliotek, där andra material än böcker lånas ut utifrån samma system som bokbibliotek. Föremålsbibliotek kan agera som separata enheter eller vara utvidgningar av traditionella bibliotek (Silva & Mont 2025). Ett annat begrepp är X-lending libraries, då biblioteken definierar sig utifrån vad de lånar ut så ersätts X:et med materialet, exempel på detta är Tool libraries och Toy Libraries (Söderholm 2018a, s. 8f). Ett tredje sätt att se det på, är att definiera bibliotek med andra material som Non-traditional libraries, detta i motsats till traditionella bibliotek som lånar ut böcker. Detta kan dock vara problematisk då bibliotek länge har utforskat hur de kan utveckla sina samlingar och de har haft en mängd olika material till utlåning (Söderholm 2018a, s. 28).

Föreställningarna om det verkligen är biblioteken som ska tillhandahålla dessa icke-publicerade material varierar dock. Idén om föremålssamlingar och tillhandahållandet av icke-publicerade material i relation till folkbiblioteken har diskuterats. När Lena Saltberg, bibliotekschef i Kristinehamn fick höra politikernas förslag att man skulle kunna skänka instrument till biblioteket

för att de skulle kunna låna ut dem, var reaktionen blandad. Å ena sidan framhäver hon värdet i att ha en delningsekonomi, samtidigt som hon å andra sidan ifrågasätter om det verkligen är biblioteket som ska tillhandahålla detta när kommunen har både kulturskola och fritidsbanker (Clemens 2024). Utökningen av bibliotekets bestånd behöver kopplas till bibliotekets syfte och uppdrag för att kunna legitimeras på något sätt. Vad uppdraget är, både för biblioteket såväl som bibliotekarierna, kan dock vara en tolkningsfråga och ingen självklarhet. Det i sin tur ger inte föremålssamlingarna en självklar plats i biblioteket.

Biblioteken bestämmer själva vad som ska ingå i deras samlingar. Detta ger dem en möjlighet att på olika sätt anpassa sitt utbud efter sina lokala förutsättningar. Det går att välja sitt bestånd utifrån olika principer, exempelvis användar- och beståndsprincipen. Enligt användarprincipen utvecklas beståndet utefter efterfrågan av användarna och utifrån beståndsprincipen anpassas beståndet efter den unika samlingen som biblioteket erbjuder. Vilken princip som används bestäms genom de mediepolitics biblioteken behöver anpassa sig efter (Blomgren, Michnik & Sundeen 2022, s. 32). Med det sagt kan alltså biblioteken, relativt fritt integrera material i sina bestånd som inte nödvändigtvis behöver vara böcker, tidningar eller musik, då bibliotekslagen inte specificerar vilka material som biblioteken ska tillhandahålla.

Den relativa friheten är ett exempel på hur många av bibliotekets uppdrag är öppna för tolkning. Det finns inte ett rätt sätt att driva ett bibliotek eller jobba som bibliotekarie. Att se på biblioteket som en process som alltid är i förändring, inte något statiskt, kan göra både verksamheten och professionen lättare att förstå. Rivano Eckerdal (2017) myntar begreppet *att biblioteka*, det innebär att biblioteket förflyttas från ett substantiv till ett verb. Detta för att lättare förstå den konstanta, föränderliga process biblioteket befinner sig i också hur de olika tolkningarna av uppdraget inte behöver ses som motsättningar, utan som ett sätt att bredda perspektivet på verksamheten och professionen.

Engström m.fl. skriver i en debattartikel från 2025 att biblioteken är en del av en social infrastruktur som är i en konstant förändring och därmed behöver ett konstant underhållsarbete för att kunna tillgodose användarnas behov. Genom att hjälpa en användare skriva ut blanketter till myndigheter har biblioteken varit en infrastruktur för såväl information som social interaktion. Denna infrastruktur innefattar allt från bibliotekarierna och användarna till materialen i biblioteket och teknologin (Engström et al 2025). När föremålssamlingarna kommer in i biblioteket kan detta ses som en del av den föränderliga processen i biblioteket i kombination med förväntningar från externa

aktörer. Hur bibliotekarierna förhåller sig till föremålssamlingarna och bibliotekets uppdrag är något vi vill undersöka närmare.

1.1.1 Bakgrund

Bibliotek styrs och regleras på flera olika plan och ofta går det att tolka direktiven kring biblioteken på olika sätt, det finns alltså handlingsutrymme att agera olika utifrån samma direktiv, något som möjliggör att vissa bibliotek lånar ut föremål medan andra inte gör det. Här nedan beskrivs olika faktorer som påverkar bibliotekets styrning.

1.1.1.1 Biblioteksstyrning

Det allmänna biblioteksväsendet i Sverige, som innefattar alla offentligt finansierade bibliotek, regleras av bibliotekslagen (SFS 2013:801). Bibliotekslagen specificerar vilka typer av bibliotek som ska finnas i landet och i vilken utsträckning. Enligt bibliotekslagens ändamålsparagraf §2 ska biblioteken verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska också främja litteraturens ställning, intresset för bildning, utbildning, forskning, och kulturell verksamhet. Bibliotekslagen är en ramlag vilket gör att kommunerna har frihet och flexibilitet att utforma verksamheten efter lokala behov, dock är detta en balansgång då man ändå behöver göra tillräckligt mycket för att uppfylla lagen (Blomgren, Michnik & Sundeen 2022, s. 56).

Andra lagar som påverkar bibliotekens verksamhet är dessutom grundlagarna, speciellt tryckfriheten och yttrandefriheten, upphovsrätten och dataskyddsförordningen. Några ytterligare direktiv kring bibliotekens styrning kan hämtas från det internationella biblioteksmanifestet, utvecklat av den internationella biblioteks federationen IFLA och UNESCO, eller från regionala och kommunala biblioteksplaner. Bibliotekslagen §17 fastslår nämligen att varje region och kommun ska anta biblioteksplaner för sin biblioteksverksamhet. Biblioteksplaner är skrivelser kring hur en region eller en kommun ämnar att konkret arbeta för att uppfylla bibliotekslagen (Blomgren, Michnik & Sundeen 2022, s. 61f).

Med det sagt kan man ändå konstatera att medan det finns styrning och direktiv kring hur man ska bedriva biblioteksverksamhet, så är det ändå upp till varje verksamhet att tolka hur man ska följa styrningen. Hansson & Aldstedt (2017, s. 51) skriver det så här i sin bok:

Biblioteken är värderingsstyrda, men det är oklart vilken värdegrund som faktiskt påverkar dem. Även i de fall där man hänvisar till samma källa, till exempel bibliotekslagen eller FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna, så är tolkningarna av vad det betyder i relation till praktisk biblioteksverksamhet väldigt olika.

1.2 Problemdiskussion

Forskningen om biblioteksbestånd har främst handlat om förvärv och gallring, men i och med att fler föremålssamlingar har etablerats har även forskningen inom området ökat. Anledningarna till föremålssamlingarnas etablerande har varit många. Det kan handla om att minska klasskillnader, bibehålla bibliotekets aktualitet i en mer förändrande tid, tillgängliggöra medel för att alla människor ska ha rätt till information och att främja intresset för kultur och bildning (Michnik & Eriksson 2014). En av de främsta drivkrafterna i närtiden har varit hållbarhet. Mathiasson och Jochumsen (2024) studerade ett nytt koncept på folkbiblioteken i Odense där man, utifrån ett hållbarhetsinitiativ, etablerade en föremålssamling i bibliotekslokalen där användare kunde låna olika kit för till exempel friluftsliv och hantverk. Bibliotekskonceptet hette *”Det hållbara biblioteket”* och utgick från en delningsekonomi med ansats att spara på jordens resurser. Biblioteket blev den givna platsen för initiativet, då det redan fanns en etablerad infrastruktur för utlån i verksamheten.

Söderholms undersökning av verktygsbibliotek i Kalifornien vittnar om hur stor roll ett föremålsbibliotek kan ha för lokalbefolkningen, där nämns de sociala aspekterna som möjligheten till självförsörjning, men även behovet för individer att inte slösa på jordens resurser i onödan (Söderholm 2016). Skäl för föremålsbibliotekens etablering finns. Dock saknas det forskning gällande föremålsbibliotek i en folkbibliotekskontext, speciellt gällande bibliotekariernas attityder och föreställningar. En undersökning av Söderholm (2018b) gjordes för att undersöka föremålsbibliotekspersonalens tankar. Personalen som benämndes som bibliotekarier, var verktygsutlånsexperter snarare än litteraturförmedlare och informationsspecialister. Söderholm efterfrågar vidare mer forskning kring föremålsbibliotek och folkbibliotekens samverkan. Frågan om föremålssamlingar faktiskt hör hemma på folkbiblioteken är som tidigare nämnt debatterat. I flera sammanhang drivs föremålsbiblioteken helt fristående från andra bibliotek. Baden, Peattie och Okes (2020) fallstudie om föremålsbibliotek i Storbritannien visar att endast ett bibliotek av de utvalda drivs i en folkbibliotekskontext. De andra drivs av ideella organisationer eller privata initiativ. Även om detta inte är en heltäckande bild av föremålsbibliotek och samlingar ger det ett perspektiv på hur föremålens plats är omstridd. Huruvida bibliotekarierna anser det legitimt att folkbiblioteken tillhandahåller föremålssamlingar är även detta utforskat. Söderholm efterfrågar även vidare forskning där bibliotekariernas röster träder fram.

Ett folkbibliotek har i Sverige enligt lag vissa krav de måste uppfylla. Dessa krav behöver inte mötas på samma sätt för föremålsbibliotek utanför folkbibliotekens kontext. Michnik och Eriksson (2014) har undersökt bibliotekschefer tankar kring utlån av annorlunda material, och deras resultat uppmärksammar att bibliotekslagens formuleringar är tydliga kring varför dessa material får en plats i biblioteket. Studien riktade sig dock till bibliotekschefer och inte specifikt till bibliotekarierna. Det framkommer att de tillfrågade anser att föremålsbiblioteken är viktiga av flera skäl, men att hållbarhet och rätten till information är det mest framträdande anledningarna. Hållbarheten kommer fram i det cirkulära arbetssätt biblioteken arbetar med både bokbeståndet, också i det här fallet i möjligheten att människor kan låna till exempel verktyg utan att behöva köpa nytt. Rätten till information uttrycker sig främst genom elmätarna som förts in i beståndet för att användarna ska kunna göra informerade val kring sin el i deras vardag.

Dessutom påpekar Rivano Eckerdal (2018) att biblioteken är till för allmänheten, styrda av politiker, men att arbetet för att verkställa och tillfredsställa behov och beslut görs av bibliotekarier. Bibliotekens konstant förändrande och kreativt görande för att förbli aktuella, för såväl besökare som politiker, är bibliotekariernas uppdrag, men tolkningen av hur det uppdraget ska verkställas kan skilja sig åt mellan bibliotekarierna. Eftersom bibliotekslagen är en så kallad ramlag lämnas uppdraget, för såväl biblioteken som bibliotekarierna, öppet för tolkning. Det finns inte *ett rätt* sätt att driva ett bibliotek eller arbeta som bibliotekarie. Bibliotekariernas sätt att se på sin egen profession och bibliotekets roll kan därmed skiljas sig mellan olika individer.

Avsaknaden av bibliotekariernas röster och redovisningen av deras attityder och föreställningar om föremålssamlingar visar på en forskningslucka. Detta gör att vi tycker att det är viktigt att utföra den här undersökningen och vi ämnar fylla, om än en liten del, av den forskningsluckan. Vi anser att det är viktigt, ur ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv, att undersöka bibliotekariernas attityder och förhållningssätt till föremålssamlingarna, för att kunna förstå hur bibliotekens integrering av föremålen påverkar bibliotekariernas arbete. De som verkställer bibliotekens uppdrag och syfte behöver synliggöras för att kunna ge en mer komplett bild av föremålens plats i biblioteken. Vidare är det viktigt ur ett samhällsperspektiv, att se om föremålssamlingarna är en del av biblioteksverksamheten som gynnar samhället och på vilket sätt samlingarna kan göra det.

1.3 Syfte och frågeställning

Vår studie syftar till att undersöka föremålssamlingar ur två led. Först handlar det om att undersöka bibliotekariernas föreställningar, attityder och erfarenheter av föremålssamlingar på folkbibliotek. Vidare ämnar uppsatser att undersöka vilka drivkrafter som kan identifieras och vad som underbygger och legitimerar föremålssamlingarnas plats på folkbiblioteken. Detta har lett oss till dessa tre frågeställningar:

1. Hur resonerar bibliotekarier om föremålssamlingarna och vilka utmaningar kan bibliotekarierna identifiera med dem?
2. Vilka skillnader i attityder kring föremålssamlingarna kan vi urskilja, utifrån bibliotekariernas erfarenheter av att arbeta med dem?
3. Hur kan man förstå bibliotekariernas syn på bibliotekets uppdrag, i förhållande till föremålssamlingarna, med hjälp av begreppet biblioteka?

1.4 Avgränsningar

Föremålssamlingar kan förekomma i alla olika bibliotekstyper, men i denna studie har vi valt att undersöka föremålssamlingar i anslutning till folkbiblioteksverksamheter, för att avgränsa studiens omfång. Detta baseras delvis på att vi upplever att det finns en chans att typen av bibliotek som man arbetar inom påverkar hur man ser på förekomsten av föremålssamlingar. Bibliotekstyp kan även påverka förutsättningarna för att ha sådana samlingar och vad som ingår i samlingarna.

1.5 Begreppsdefinitioner

1.5.1 Bibliotek

Bibliotek är en ordnad samling av information och medier som förvaras i ett ändamålsanpassat system och lokaler, och som sköts av speciell personal. I Sverige finns det både privata och allmänna bibliotek, de allmänna biblioteken finansieras offentligt och är reglerade via bibliotekslagen (2013:801). De offentliga bibliotekens verksamhet ska bidra till fri åsiktsbildning och kunskapsförmedling, vilket görs genom tillhandahållande, organisering och förmedling av information, litteratur och andra kulturuttryck (Nationalencyklopedin 2025b). I denna uppsats använder vi begreppet bibliotek för att beskriva bibliotek vars bestånd huvudsakligen innefattar litterärt och audiovisuellt material, detta i motsättning till föremålsbibliotek som huvudsakligen har

andra material. Dock utesluter inte detta att bibliotek har en blandning av material, hur vi förhåller oss till det kan man läsa mer om under rubriken föremålssamlingar.

1.5.1.1 Folkbibliotek

Ett folkbibliotek är ett allmänt tillgängligt bibliotek som drivs i kommunal regi, enligt bibliotekslagen måste det finnas folkbibliotek i alla landets kommuner (Nationalencyklopedin 2025a). Bibliotekslagen (SFS 2013:801) specificerar i §6 att varje kommun ska ha folkbibliotek som är tillgängliga och som är anpassade efter användarnas behov, och som har ett allsidigt utbud.

1.5.2 Bibliotekarie

En bibliotekarie är en tjänsteperson som arbetar på ett bibliotek. En bibliotekarie har vanligtvis, men inte alltid, en utbildning inom området bibliotek och informationsvetenskap (Nationalencyklopedin 2025c). I denna studie kommer användningen av begreppet bibliotekarie att syfta till personer med arbetstiteln bibliotekarie, oavsett personens utbildningsbakgrund. För att få jobb som bibliotekarie brukar nämligen en utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap efterfrågas, men även utbildningar som bedöms som likvärdiga brukar accepteras av arbetsgivaren. Då vi intresserar oss för bibliotekariernas handlingsutrymme inom arbetet, särskiljer vi inte de med olika utbildningar i valet av respondenter.

1.5.3 Föremålsbibliotek

Föremålsbibliotek eller Libraries of Things som det heter på den ursprungliga engelskan, är delningsinitiativ där en biblioteksstruktur används för att låna ut olika typer av föremål. Föremålsbibliotek kan vara egna initiativ eller så kan de verka som en utvidgning av olika biblioteks utbud (Silva & Mont 2025, s. 43). En annan definition av föremålsbibliotek är att det är en samling av fysiska objekt som fyller en funktion som verktyg, utrustning eller gods, som cirkulerar utanför biblioteksrummet och som fyller ett syfte för användarna, objekten är oftast icke-litterära material. Vidare kan man se föremålsbiblioteken som delningsinitiativ där man systematiskt lånar ut produkter eller föremål som inte är litterära eller audiovisuella med biblioteket som infrastruktur (Mathiasson & Jochumsen 2024).

Begreppet föremålsbibliotek har därmed lite olika förklaringar, och ett problem som vi ser med att enbart använda begreppet, är att det inte särskiljer delningsinitiativ inom redan existerande bibliotek och delningsinitiativ utanför dem. Föremålsbibliotek utanför en bibliotekskontext kan ha många

namn och det är inte alltid att man ens kopplar dem till bibliotek. Ett exempel på detta är fritidsbanker vars koncept fungerar inom ramarna för föremålsbibliotek, men som inte nödvändigtvis är kopplade till begreppet bibliotek. Ett annat problem är när föremålsbiblioteken existerar i en bibliotekskontext där de litterära samlingarna fortfarande tar mest plats. Frågan blir då vilka föremål och hur många av dessa föremål som krävs för att bibliotekens ska kallas för föremålsbibliotek. Utifrån detta har vi valt att benämna föremålsbibliotek inom bibliotek som föremålssamlingar, både för att de signalerar att samlingen är en del av ett bibliotek och för att storleken på samlingarna inte ska spela lika stor roll.

1.5.4 Föremålssamlingar

Föremålssamlingar är samlingar inom bibliotek som består av föremål som inte är litterära eller audiovisuella, det vill säga som inte är böcker, musik och film. Samlingarna kan variera i storlek, från några enstaka material till att ha många olika, de viktiga är att det är en utökning av ett biblioteks redan existerande bestånd, snarare än att det är ett helt eget initiativ.

Sådana här samlingar kallas ibland för icke-traditionella samlingar (*non-traditional collections*), dock är det svårt att bedöma vad som är traditionellt i bibliotekets samlingar. Bibliotek har nämligen länge lånat ut andra material än publikationer (Söderholm 2018a, s. 28f), vilket gör att vi istället väljer att prata om samlingarna utifrån om de är litterära och audiovisuella, eller om de inte det.

1.6 Genomförande och disposition

Uppsatsen är gjord med en kvalitativ ansats och empirin är insamlad genom semistrukturerade intervjuer. Resultatet är därefter redovisat utifrån de teman som upptäckts genom läsningen av transkriberingarna av intervjuerna. Även analysen är tematiserad utifrån de teoretiska verktygen biblioteka och legitimitet. Tematiseringar är gjorda utifrån våra tolkningar av svaren och teorin. Detta kan innebära att hur vi tematiserat ett svar skulle kunna skilja sig från hur någon annan hade tolkat samma svar. Det valda teoretiska ramverket biblioteka, myntat av Rivano Eckerdal (2017), är ett sätt att kunna se på biblioteken i en konstant process och bibliotekets uppdrag tolkas olika beroende på vem som tolkar det.

Uppsatsen är strukturerad på följande sätt. Kapitel ett har gett en introduktion till uppsatsens ämne och syfte, samt att det har förklarat annan relevant information för förståelse av uppsatsen. I kapitel två presenteras tidigare forskning utifrån olika bredare teman. Det handlar om delningsinitiativ, både

i och utanför biblioteksvärlden, resonemang och drivkrafter för föremålets integrering, och även utmaningar med föremålssamlingar presenteras. Kapitel tre presenterar teorin biblioteka, och därefter presenteras de teoretiska verktyg som kommer användas i analysen. Det handlar om biblioteka som arbetssätt, men även Hanssons tolkning av legitimitet. I kapitel fyra presenteras den semistrukturerade intervjumetoden, urvalsprocessen och även respondenterna. Här visas uppsatsens metod för insamlingen av empirin, men även hur teorin kommer användas för analysen. Kapitel fem presenterar resultatet genom en tematiserad redovisning av empirin. Vidare följer kapitel sex där en analys av resultatet presenteras. I analysen presenteras biblioteken och föremålen, och professionssynen i förhållande till begreppet biblioteka, och sen analyseras föremålets plats i bibliotek kopplat till legitimitet. I kapitel sju länkas resultat och analysen ihop med den tidigare forskningen i en diskussion. I samma kapitel ges även svaren på forskningsfrågorna i avsnittet slutsatser och en metodkritik, samt reflektion kring uppsatsens bidrag och förslag på vidare forskning.

Kapitel 2. Tidigare forskning

Dispositionen av detta kapitel ser ut som följer. Vi kommer börja med att presentera delningsinitiativ och hur man kan se på dem, både inom biblioteksvärlden och utanför den. Sedan presenteras resonemang och drivkrafter som ses i forskningen gällande varför föremålssamlingar existerar. Sedan presenteras utmaningar som har upptäckts gällande inkludering av föremålssamlingar. Sist framförs hur forskningen kopplar föremålssamlingarna till olika hållbarhetsaspekter.

2.1 Delningsinitiativ

Delningsekonomier är ett sätt att benämna företeelsen där man erbjuder tillgång till resurser snarare än ägandeskap över dem (Silva & Mont 2025, s. 42). Intresset för att skapa delningsekonomier, där fler personer delar på en mindre mängd resurser ökar ständigt. Både bibliotek och föremålsbibliotek är en typ av delningsinitiativ. Delningsinitiativ som föremålsbibliotek agerar ofta på liknande sätt som bokbibliotek, de lånar ut och förvaltar föremål på samma sätt som bokbibliotek förvaltar böcker. Delningsinitiativ kan också använda sig av samma digitala infrastruktur som folkbibliotek gör (Solum & Førde 2025). När delningsinitiativ får sina namn är det vanligt att ordet bibliotek involveras. Att ordet bibliotek används är inte konstigt, för vad är egentligen ett bibliotek om inte ett delningsinitiativ. Bibliotek delar olika typer av material till sina användare på ett organiserat och strukturerat sätt. Oftast är materialen de delar litterära eller audiovisuella, men andra material tillhandahålls också (Söderholm 2018a).

Föremålsbiblioteken kan se ut på olika sätt, de kan skapas i anslutning av folkbibliotek (Baden, Peattie & Oke 2020) eller så är det egna satsningar (Söderholm 2018). Mathiasson och Jochumsen (2024) menar att delningsinitiativ passar bra i en folkbibliotekskontext då en redan existerande infrastruktur möjliggör utlån på ett smidigt sätt. Något som skiljer föremålsbibliotekens samlingar från de konventionella biblioteken är dock hur de finansieras, exempelvis kan de ta ut en avgift för lånekorten i form av en medlemsavgift (Baden, Peattie & Oke 2020).

2.2 Föremålssamlingens syfte och uppdrag

I forskningen identifierar vi flera olika sätt som föremålssamlingarna kan kopplas till bibliotekets uppdrag. Det handlar exempelvis om att föremålen kan användas till bibliotekens aktiviteter, som i sin tur kan stärka bibliotekens syfte och mål i samhället. Föremålen kan även attrahera nya biblioteksanvändare genom att förbättra biblioteket som helhet. Bibliotekets uppdrag kan vidare visa

sig uppfyllas genom tillgängliggörandet av den här typen av samling, det kan vara rätten till information, det demokratiska uppdraget eller bidraget till bildning av befolkningen. Genom att ha föremålssamlingar kan biblioteket kännas mer välkomnande för personer som inte hade besökt biblioteket för att till exempel låna böcker. På så vis kan biblioteket även nå mer svårnådda målgrupper (Michnik & Eriksson 2014). Det finns även en förhoppning att föremålssamlingar kan locka användare att låna böcker i samband med lånet av föremålet (Mathiasson & Jochumsen 2024).

Vi urskiljer också argument i forskningen kring att föremålssamlingar är ett sätt att uppfylla behov hos användarna, till exempel genom att inkludera verktyg i områden där det finns många studenter i trånga lägenheter. Det finns även exempel på hur privata engagemang skapar olika typer av bibliotek där föremål ingår i samlingen. Det kan vara ett grannskap som startar ett verktygsbibliotek för att skapa en cirkulär ekonomi, där alla i grannskapet inte behöver äga verktygen för att utnyttja dem (Baden, Peattie & Oke 2020). Även om det sistnämnda är utanför en folkbibliotekskontext visar det på att om lokalbefolkningen har ett behov som biblioteket kan fylla, finns det en möjlighet att locka andra besökare än de som använder bibliotekets litterära bestånd. När de nya besökarna hittar biblioteket finns det en möjlighet att uppfylla flera delar av det uppdrag biblioteken är ålagda.

Dessutom är en drivkraft till att beståndet innehåller föremål att kunna möta yttre förväntningar på biblioteket, men även för att kunna möta beslut som fattas utanför bibliotekets ramar. Det kan vara kommunala hållbarhetsmål som måste mötas genom att biblioteken bidrar med sina resurser. Dessa resonemang eller drivkrafter behöver inte ses separata spår som sker i sin enskildhet. Snarare går det att hävda att de ofta går hand i hand beroende på vilket material som diskuteras. För vissa kan till exempel Tv-spel ses som ett media med ett högt narrativt innehåll som naturligt ingår i bibliotekets aktiviteter medan andra kan hävda att det bara finns till för att det ska locka till sig nya användare av biblioteket (Michnik & Eriksson 2014).

Det går att se föremålsbiblioteken eller föremålssamlingarna som en trend för folkbiblioteken att både se sig som relevanta och aktuella i föränderlig tid och genom att trotsa föreställningar om vad ett bibliotek faktiskt är. Det handlar om att kunna ge biblioteket en självklar plats i samhället genom att använda sig av mer än bara tryckta och audiovisuella medier. Vidare går det att se folkbiblioteken som en del i att förändra lokalsamhället och ge dess befolkning en chans att få en något bättre tillvaro. Fröbiblioteken i USA har visat sig att ge närområdet just detta. Det är inte uppsatt för att ge biblioteken fler besökare eller till att "lura" till sig fler lån av till exempel trädgårdsböcker. Det är skapat för att människor ska kunna få tillgång till billig mat och att stärka ekologin genom att odla i

området. Mer om detta följer i kapitlet om ekologisk hållbarhet. Genom att förse lokalsamhället och användare med en service som skulle vara svår att få på andra ställen, stärker biblioteken sin plats och sitt syfte med att finnas till (Robison & Shedd 2017).

Rivano Eckerdal (2017) myntade begreppet *att biblioteka* som ett sätt att visa på bibliotekariernas sätt att definiera och förhålla sig till sina roller. Att se på biblioteket som en evigt pågående process som påverkas av bibliotekariernas egna sociala kontexter visar på ombytligheten och variationen biblioteken kan erbjuda. Ett bibliotek kan uppfylla sitt uppdrag som informationsförmedlare och läsfrämjande på olika sätt, utifrån vad andra styrdokument men även bibliotekariernas kreativitet kan tillföra. Att istället se på fröbiblioteket som ett sätt att också öka utlånen av böcker och därmed läsning är ett sätt att kunna använda föremålssamlingen för att uppnå dessa mål. Forskningen om föremålssamlingarna i förhållande till uppdraget har visat att tolkningen och utförandet av uppdraget har varierat.

2.3 Utmaningar med föremålssamlingar

Det finns en mängd olika resonemang för utlån av föremål samtidigt som de nya materialen som delningen kräver, hamnar utanför den vanliga processen för bibliotekets förvärv, katalogisering och cirkulering, vilket gör att delningsinitiativ ofta är utmanande och resurskrävande (Mathiasson & Jochumsen 2024). Oavsett vilka anledningar man har för att motivera föremålssamlingar så finns det en del barriärer som måste överkommas för att kunna ha fungerande samlingar. Det kan finnas svårigheter att hantera materialen, då de kräver en annan förvaring än böcker, vilket också gör att det blir svårare att synliggöra och marknadsföra dem. Vidare upplevs materialens plats i bibliotekskatalogen som oklar, vilket gör att materialen blir svåra att söka på för biblioteksanvändarna. Båda dessa saker leder i sin tur, tillsammans med andra faktorer, till att intresset för att låna materialen blir lågt. En annan barriär handlar om bibliotekariernas syn på, och deras engagemang kring materialen. Inom bibliotekariekåren finns det en skepsis kring föremålens plats i biblioteken, något som kan kopplas till konflikter kring synen på vad som är bibliotekets roll. Detta blir en barriär då bibliotekarierna är de som förväntas arbeta med föremålen i de fall biblioteket gör en satsning på att ha föremålssamlingar (Mathiasson & Jochumsen 2024).

Det har också ifrågasatts, om delningsinitiativen når de som man argumenterar ska gynnas mest av dem. Via lån kan samhällets ekonomiskt utsatta dra nytta av delandet av olika föremål, då de tillgängliggör vad som annars är svåråtkomliga eller dyra material. Dock finns det tecken på att det

är svårare för de som verkligen behöver initiativen mest, att kunna ta del av delningsinitiativ. Det krävs framförhållning och planering för att ta sig till biblioteken och låna hem det som är tänkt att användas. De tilltänkta objekten kan ha tagit slut innan personerna hinner dit. Dessutom finns det tecken på att det finns ett stigma kring att behöva låna material istället för att köpa dem. Föräldrar som använder sig av olika delningsinitiativ oroar sig, exempelvis för att deras barn ska tycka att det är jobbigt ur sociala aspekter att de lånar saker istället för att äga dem. Denna rädsla är inte övergripande, men det är en aspekt delningsinitiativ och föremålsbibliotek behöver förhålla sig till (Solum & Førde 2025).

Utmaningarna kring föremålssamlingarna är viktiga aspekter i förhållande till bibliotekariernas erfarenheter kring dem. Vi ser på utmaningarna som en viktig ingång i forskningen om folkbibliotekariernas erfarenheter och förhållningssätt då det kan ge viktiga insikter till hur och varför föremålen påverkar deras arbete. Detta skapar en bredd av tankar som kan påverka bibliotekariernas föreställningar och attityder i förhållande till samlingarna. Utmaningarna skulle kunna påverka föremålets ställning och varaktighet i biblioteket, vilket i sin tur kan påverka hur bibliotekarierna förhåller sig till detta.

2.4 Hållbarhetsaspekter kring föremålssamlingar

Gällande de olika argumenten det finns för delningsinitiativ och föremålssamlingar berör de ofta olika aspekter inom begreppet hållbarhet. Delningskonceptet baseras i hållbarhet, vilket gör att argumenten för det nästan alltid berör någon del av hållbarhetsbegreppet. Hållbarhet brukar delas in i flera olika dimensioner. De teman vi sett mest av i den tidigare forskningen är den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten. Den sociala hållbarheten fokuserar på ett jämställt samhälle där tankar om rättvisa, inkludering och demokrati präglar föreställningarna om både nutid och framtid. Den ekologiska hållbarheten fokuserar istället på jordens egna resurser och ekologiska system. Klimatavtryck i olika aspekter som utsläpp av växthusgaser och resursförbrukning förknippas med den ekologiska hållbarheten. Vad gäller den ekonomiska hållbarheten finns det inte någon entydig definition, men ofta kopplas det till ekonomisk tillväxt. Det handlar sällan om en betoning av *ökad* ekonomisk vinst och tillväxt utan snarare om en rättvisa för kommande generationers möjligheter och fattigas behov. Det är ett sätt att ge människor en möjlighet att förverkliga sina liv genom bland annat resurshushållning (Gulliksson & Holmgren 2021). Den ekonomiska hållbarheten inom biblioteks och informationsvetenskapliga forskningen har framförallt handlat om konsumtion och delningsekonomi för att skapa ett hållbart samhälle.

I sonderande sökningar av bibliotekens beståndsutveckling omnämns ofta föremålssamlingarna som hållbara lån eller med liknande anspelningar på hållbarhetsperspektiv. Det finns givetvis fler benämningar, men det är vanligt förekommande (Mathiasson och Jochumsen, 2024). Eftersom biblioteket, såväl som forskningen tar upp hållbarhet ur olika definitioner känns det väsentligt att inkludera detta som en av de olika faktorerna för föremålssamlingarnas förekomst i biblioteket. Att biblioteken skulle påverkas av det stora samhällsintresset av hållbarhet är inte underligt, eftersom bibliotekarierna som utför bibliotekets uppdrag är människor i en social kontext som också påverkas av samhället. De tar med sina erfarenheter utanför biblioteken och använder de för att skapa det bibliotek dem tror på. Den tidigare forskningen har och kommer visa att på privata initiativ influerar föremålssamlingarnas plats i folkbiblioteken likaväl som andra omvärldsfaktorer.

2.4.1 Social hållbarhet

Den sociala hållbarheten kan ses som ett helt uppenbart argument för föremålssamlingar, i och med bibliotekens demokratiska uppdrag. Att tillhandahålla material och låna ut dem gratis är ett sätt att kunna stärka den sociala hållbarheten i frågor om social inkludering och jämställdhet. Om människor kan få tillgång till kunskap och litteratur kan de också få tillgång till möjligheten att skapa sig välgrundade uppfattningar om sin vardag och sin omvärld. På samma sätt har resonemanget även gått gällande bibliotekens föremålssamlingar. Genom att till exempel erbjuda elmätare som alla får låna hem gratis kan människor skapa sig en uppfattning om deras vardag de inte hade innan (Michnik & Eriksson 2014). På så vis blir föremålssamlingarna informationsbärande.

Genom att tillhandahållandet av föremålsbibliotek skapas också en samhörighet i lokalsamhället. Relationerna mellan individer och samhället stärks via föremålsbiblioteken. Inte bara för att de sociala förutsättningarna blir bättre utan också för att människor vill komma och vara i biblioteken för att möta likasinnade. Även om detta inte är det främsta skälet till att ha föremålsbiblioteken eller varför människor utnyttjar dem, finns det onekligen en social fördel med att människor med samma intresse får komma och träffa varandra (Söderholm 2016).

2.4.2 Ekologisk hållbarhet

Klimat- och miljökrisen har lett till ett förändrat bibliotekslandskap där bibliotek uppmantras att agera för att motverka klimatförändringarna. Detta gör att bibliotek kan anamma nya roller i deras lokalsamhälle, vilket behövs för att uppnå de Förenta nationernas globala hållbarhetsmål (Solum

2024). En anledning till att folkbibliotek väljer att låna ut föremål, har med ekologisk hållbarhet att göra. Delande av föremål reducerar nämligen både material- och energikonsumtion då flera personer använder samma föremål, istället för att alla ska behöva införskaffa sitt eget. Själva skapandet av föremålet är det som kräver mest resurser och vid delande minskar behovet att skapa fler föremål (Ameli 2017). Vissa norska bibliotek tillhandahåller föremålssamlingar för att bidra till att minska den privata konsumtionen hos användarna (Solum 2024). Fritidsaktiviteter och underhållning kan exempelvis bidra till en ohållbar konsumtion av materialistiska gods samtidigt som själva aktiviteterna kan ha positiva effekter på faktorer som social inkludering, folkhälsa och miljömedvetenhet. Något som gör att delning av materialen via olika delningsinitiativ kan ha positiva effekter både för miljön och för folks liv (Solum & Førde 2025).

Ett praktiskt exempel på hur föremålssamlingar kan bidra till den ekologiska hållbarheten är att tillhandahålla fröbibliotek. Tidigare har det presenterats att fröbiblioteken är ett exempel på hur föremål kan stärka bibliotekens plats i samhället medan de samtidigt kan ge användarna billigare alternativ till mat. Dessutom förädlas fröna ju mer de odlas i det specifika området. När en användare har odlat till exempel grönsaker en sommar måste de lämna ifrån sig fröer från den skörden. Vad som har hänt under lånet av fröet är att det har anpassat sig efter den specifika kontext den varit i. Det blivit starkare och mer lämpat att överleva flera år i samma miljö. På så vis kan biblioteken stärka upp en klimatanpassad lösning för både mer tåliga odlingsmöjligheter och mat (Robison & Shedd 2017).

Ett annat sätt att motivera föremålssamlingar med ett miljömässigt perspektiv är att betrakta föremålen även dem som informationsbärande, genom att vissa föremål kan öka biblioteksanvändarnas medvetenhet om faktorer som påverkar miljön. Ett exempel på ett sådant material från studien är elmätare, som gör folk mer medvetna om deras energikonsumtion och utifrån detta kan göra informerande val (Michnik & Eriksson 2014).

2.4.3 Ekonomisk hållbarhet

En ny samhällstrend som visat sig i såväl restaurangers menyer som YouTube-videos är begreppet fusion. Att man sammansätter olika beståndsdelar för att skapa något nytänkande. Det kan argumenteras att detta är precis vad delningsekonomier handlar om. Det handlar om att kunna skapa något nytt och annorlunda samtidigt som det tillför en samhällsnytta. Den här typen av fusion eller sammansättning av idéer är vad som har drivit integrationen av föremål och bibliotek (Robison &

Shedd 2017). Ameli (2017) påpekar även att medan delning av resurser redan är viktigt, så kommer det att bli allt mer vitalt i framtiden, då det är sannolikt att fler människor kommer behöva leva på en mindre inkomst än vad de gör nu. Att skapa fungerande delningsekonomier blir därför en viktig faktor för att kunna uppnå en ekonomisk hållbarhet för enskilda hushåll, vilket är något som används som argument gällande införandet av föremålssamlingar.

Kapitel 3. Teori

Strukturen för detta kapitel är att först presenteras det teoretiska ramverket biblioteka, och sedan förklarar vi hur uppsatsens teoretiska verktyg. Vi presenterar biblioteka som arbetssätt och legitimitet.

3.1 Teoretiskt ramverk

3.1.1 Biblioteka

Biblioteka är ett teoretiskt begrepp, myntat av Rivano Eckerdal (2017) med sin grund inom den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningsdisciplinen. Den är specifikt framtagen för att kunna utforska hur bibliotekarieprofessionen fortsätter att utveckla sin identitet utifrån att se bibliotek som ett verb, *att biblioteka*. Rivano Eckerdal har tagit avstamp i, bland annat, Chantal Mouffes teori om *agonistisk demokrati*. Den agonistiska demokratin bygger på att personer som inte håller med varandra i debatter ska se på varandra som fredliga motståndare (*adversaries*). På så vis kan diskussioner och livliga debatter uppkomma utan att polarisering uppstår. Den antagonistiska demokratin baseras däremot på en polariserande bild av de som inte delar ens åsikt, antagonistiska demokratier ser motståndarna som fiender. För att kunna skapa agonistiska, icke-polariserande och mer framåtsträvande demokratier behöver motståndare debattera och passionerat prata om sina ståndpunkter. På så vis skapas en jämvikt mellan åsikter och hegemoniska idéer kan suddas ut. Detta är vad som lägger grunden för en "*vibrerande demokrati*". Rivano Eckerdal menar att Mouffe ställer sig mot liberalismen och radikala teorier då hon riktar kritik mot deras strävan att skapa en universell konsensus. Mouffe fokuserar istället på ett passionerat deltagande i konflikter. Det är viktigt att erkänna sin motståndare i en fråga som just en motståndare, inte en fiende, och därefter kunna skapa debatt där meningsskiljaktigheterna kan träda fram på ett konstruktivt sätt. Därefter kan de oundvikliga kompromisserna göras på ett mer medvetet sätt. På så vis är även demokratin en konstant pågående process (Rivano Eckerdal 2017, s. 1013f).

Biblioteka utgår från den framåtsträvande demokratin där förändring är oundvikligt. Genom att se på biblioteken som ett verb, något man gör, är det lättare att kunna se på dem som en evigt pågående process som är i konstant rörelse. Bibliotekarierna kan se på sin yrkesroll på ett sätt som kräver deras aktiva roll i *att biblioteka*. Detta gör inte nödvändigtvis förändringarna i arbetet till något lättare, men det gör att man kan göra förändringarna på ett mer proaktivt och kreativt sätt. Mycket av den pågående process biblioteken konstant befinner sig i, handlar om att ha kvar biblioteket som en

aktuell och ofta demokratisk roll i samhället. Detta kan göra att bibliotekarierna har svårt att förstå vad deras roll egentligen är och olika tolkningar av vad detta innebär kommer skapa meningsskiljaktigheter inom professionen. Dessa meningsskiljaktigheter bör då kunna öppna upp för samtal mellan de olika motståndarna och skapa en debatt som i sin tur fokuserar på vad som är bäst för biblioteket som institution. Biblioteken är politiskt styrda med bibliotekarier som utför arbetet, men biblioteket är till för varken politiker eller bibliotekarier utan till för allmänheten. Genom att ha bibliotekarierna som mellanhand, med ett stort fokus på vad uppdraget är, kan de agera som den aktör i sammanhanget som neutraliserar de hegemoniska idéerna om vad biblioteket ska vara. Framförallt kan de, utifrån de olika tolkningarna av vad bibliotekarieuppdraget innebär, utveckla det till att göra biblioteken aktuella för sin lokalbefolkning och samtid (Rivano Eckerdal 2018, s. 1410f).

Based on their knowledge, library employees interpret their mission to perform the library in the best way for the common good. In order to do so, employees need to maintain an ongoing debate about the interpretations of their varying understandings. By acknowledging that there are a variety of understandings of how to perform the library, an agonistic relation is established. Instead of a confrontation between, on one side, our friends and ourselves, and on the other, our enemies, a debate between adversaries unfolds. In their performance, they need to relate to the varying norms and values that concern professional practice, the tension already mentioned between tradition and innovation. (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1411)

Begreppet biblioteka har använts i ett större forskningsprojekt där Rivano Eckerdal har deltagit tillsammans med andra europeiska forskare. Där undersökte de den sociala infrastrukturen där biblioteken ingår. Även i den studien ses biblioteken som en pågående process. Rivano Eckerdal och hennes kollegor tittar på bibliotekariernas möjlighet att skapa biblioteket på nytt och skapa relationer med deras lokalbefolkning genom att använda biblioteket som ett verb (Rivano Eckerdal et al. 2024, s. 207). Steget är, för oss, inte så långt att gå från att undersöka hur bibliotekarierna jobbar med den sociala infrastrukturen som biblioteket är en del av, till att se hur bibliotekariernas attityder och föreställningar ställer sig gentemot bibliotekets uppdrag.

3.2 Teoretiska verktyg

3.2.1 Biblioteka som arbetssätt

Hur bibliotekarier gör biblioteket drivs av olika individuella faktorer. Den första viktiga aspekten att ta in kring bibliotekariernas egna arbete är att de är sociala varelser utanför bibliotekskontexten. De befinner sig i andra kontexter som påverka vilka de är som personer, men även vilka de sedermera är

som bibliotekariier. Detta influerar deras sätt att föra en argumentation om vad som kommer vara viktigast för just deras bibliotek, användare eller lokalsamhälle (Rivano Eckerdal 2018, s 1410).

Bibliotekariernas åsikter om rollen och bibliotekets uppdrag skiljs åt på grund av dessa faktorer. För varje åtskild åsikt medföljer en ny syn på vad rollen eller uppdraget kan vara. Att använda biblioteka som arbetssätt som ett teoretiskt verktyg kommer kunna hjälpa oss att identifiera bibliotekariernas olika syn på hur föremålssamlingarna förhåller sig till bibliotekets uppdrag. Mer om hur vi kommer använda teorin som analysverktyg följer i analysmetoden. Att förstå bibliotek som ett verb innebär att bibliotekarierna måste se på sitt arbete utifrån bibliotekets utveckling och även sina roller (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1412).

3.2.2 Legitimitet

Legitimitet är ett begrepp med många definitioner från flera olika discipliner. För att hålla oss så nära biblioteka som koncept som möjligt kommer vi utgå från Rivano Eckerdals syn på hur bibliotekarierna gör bibliotek för att delvis hävda sin legitimitet. Rivano Eckerdal har i sin tur baserat hennes bild av legitimiteten på Joachim Hanssons forskning om legitimitet i bibliotekskontexter. Med detta sagt är vi medvetna om att det finns flera definitioner som skulle kunna tillämpas till vår forskning.

Hansson kan identifiera två olika sätt att se på legitimitet, extern och intern. Den externa legitimiteten kommer utav att uppfylla en del av människors vardag, detta kan till exempel handla om demokratisk utveckling eller lokalsamhällets behov. Den interna legitimiteten kommer av att bibliotekets uppdrag genomsyras av professionsenliga kriterier och etiska grunder som stämmer överens med det individuella bibliotekets kontext (Hansson 2015, s. 7).

Med dessa två spår av legitimitet kan vi analysera vad som styrker föremålens plats på biblioteket. Eftersom det inte finns några generella riktlinjer för vad biblioteksbestånd ska innefatta är det intressant att se på legitimitet som ett sätt att integrera föremål i samlingarna. Rivano Eckerdal menar att biblioteka innebär att se på biblioteket som ett collage av olika saker som måste fungera, allt från vilka material som låna ut, biblioteksassistenter och lånesystem. Bibliotekarierna står inte enade bakom ett enskilt element eller hävdar dess legitimitet mer än något annat, utan kommer se olika styrkor och svagheter i de olika delarna av collage (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1409).

Kapitel 4. Metod

I föreliggande kapitel kommer vi redogöra för vår valda insamlingsmetod av empirisk data, urvalsprocessen av respondenter, den process som efterföljts arbetet med vår insamlade data, samt att vi ger en beskrivning av våra respondenter. Metoden som beskrivs är semistrukturerade intervjuer, vilka har utförts utifrån en intervjuguide.

4.1 Insamlingsmetod

Vår studie riktar in sig på folkbibliotekariers upplevelser av föremålssamlingar och vi vill undersöka deras attityder och föreställningar till dessa. Av den anledningen är intervjustudier en bra metod att samla in empirisk data. Bryman (2018, s. 361f) menar att intervjuer lämpar sig bra delvis för att de ger respondenten möjlighet att kunna tolka sina egna erfarenheter, mönster och händelser. Styrkorna i den valda metoden överväger de alternativt negativa aspekterna, främst det tidskrävande efterarbetet som medföljer intervjuer.

Den semistrukturerade metoden av intervjuer är ett bra sätt att kunna skapa en kontinuitet i vilka frågor respondenterna svarar på, men den ger fortfarande frihet att kunna gräva djupare i spänningar eller motsättningar i svaren. De semistrukturerade intervjuerna har en intervjuguide, vår är utformad med frågorna uppställda tematiskt för att kunna skapa ett bra flöde i frågeställningarna. Guiden finns i kapitlet Bilagor. Denna typ av intervjuer är också bra att använda sig av, när det är mer än en forskare involverad i studien för att kunna skapa en jämförbarhet av intervjuerna (Bryman 2018, s. 563f). Dessutom ser vi en vinst i att göra en intervjustudie då den studien som mest liknar vår, och är gjord i Sverige, genomfördes med enkätundersökningar. De spänningarna vi upptäckt i resultatet är sådan som vi vill kunna utforska djupare. Ett exempel på detta är att det lättare att motivera att ha en elmätare i sitt bestånd utifrån att argumentera att det är ett informationsbärande material, men det är svårare att motivera till exempel en cykelhjälm för att det inte har en samma informationsbärande funktion (Michnik & Eriksson 2014). Semistrukturerade intervjuer gör det möjligt för oss att kunna upptäcka liknande spänningar och att ställa följdfrågor om de uppkommer. Något som leder till en djupare förståelse än om vi strikt hade behövt följa intervjuguiden i en strukturerad intervju.

Vi genomförde en testintervju och sen gjorde vi sex olika intervjuer med folkbibliotekarier som arbetar i flera olika kommuner i landet. Respondenterna hade olika storlekar på samlingarna och jobbade med dem i olika stor utsträckning. Intervjuerna var cirka 45 minuter långa. Vi hade digitala

videomöten med respondenterna, vilket innebär att vi har haft en större möjlighet att nå ett bredare geografiskt område, än om vi hade behövt resa till alla kommunerna. De folkbibliotek som var intressanta för studien ligger för långt bort för att en fysisk intervju skulle ha varit möjligt, därför hade vi digitala möten. Med det sagt är vi medvetna om att det kan finnas negativa aspekter som medföljer denna metod, till exempel en minskad möjligheten att läsa av kroppsspråk (Jarlbrink & Norén 2021, ss. 36–37). Dock resonerade vi att det viktiga var vad respondenterna förmedlade med ord och inte vad de förmedlade med kroppen gällande våra frågor, vilket gör att vi upplevde att digitala intervjuer ändå fungerade.

Intervjuerna spelades in efter att både skriftligt och muntligt godkännande samlades in från respondenterna. Intervjuerna transkriberades för att analys av materialet skulle kunna göras. Vi använde oss av Word Online som transkriberingsverktyg. När verktyget hade transkriberat ljudupptagningen lyssnade vi och korrigerade transkriberingen för att kunna säkerställa att allt var korrekt.

4.1.1 Urval

Vi har valt att intervjua folkbibliotekarier i flera olika kommuner i Sverige. Urvalsprocessen av våra respondenter har fokuserats på folkbibliotekarier på bibliotek där vi vet att föremålssamlingar ingår och även bibliotek där det inte ingår i beståndet. Det har varit viktigt att få en variation av storleken av föremålssamlingen för att kunna skapa ett djup i analysen. Sökandet efter lämpliga bibliotekarier gjordes både genom att granska bibliotekens hemsidor och genom att ringa och prata med personal på biblioteken, detta för att hitta information om vilka material de lånar ut. Med det sagt har vi inte gjort en noggrann scanning av alla folkbibliotek i Sverige för att se vilka som passar in i våra urvalsgrupper, utan snarare slumpvis valt ut bibliotek där vi hittat information som passar ändamålet. Vi har även blivit tipsade om vissa bibliotek som vi valt att kontakta. Att viss spegling av våra personliga erfarenheter framkommer är vi medvetna om, med detta har troligtvis inte påverkat resultatet nämnvärt.

De bibliotekarier som vi intervjuade arbetade i bibliotek med olika stora föremålssamlingar. Två av biblioteken hade en större samling av föremål, ett av dem skulle kunna klassas som ett föremålsbibliotek, men vi väljer att benämna detta som en samling fortsättningsvis. Två bibliotek hade mindre samlingar, men en av bibliotekarierna hade erfarenhet av att jobba med en större

satsning kring föremålssamlingar. Två av biblioteken hade endast brädspel som föremålsån i den benämning vi har presenterat.

4.2 Presentation av data

Intervjuerna vi gjort med bibliotekarierna genomfördes via Zoom. Som urvalskapitlet antyder har det varit bibliotekarier som arbetar med en variation av föremålssamlingar som har intervjuats, för att kunna göra en så rättvis och djup analys som det här uppsatsformatet tillåter. Efter våra intervjuer transkriberade vi våra ljudfiler. Delvis med hjälp av ett transkriberingshjälpmedel och sedan lyssnade vi igenom och rättat de fel som uppstod i de maskinella transkriberingarna.

Efter detta tematiserade vi våra svar i resultatet under följande teman; bibliotekets uppdrag, bibliotekariernas attityder till föremålssamlingar, föremålssamlingarna och användarna, anledningar till att ha föremålssamlingarna som vidare delas upp i hållbarhetsaspekter och till sist utmaningar med föremålssamlingarna.

4.3 Analysmetod

Efter att all empiri samlats in transkriberade vi intervjuerna. Därefter läste vi igenom varje transkribering och skapade ett avkodningsschema utifrån de teoretiska verktygen. När exempel på hur bibliotekarierna gör bibliotek, att biblioteka, förde vi in det exemplet i avkodningsschemat. Lika så när vi identifierade exempel på extern och intern legitimitet. På så vis kan man se detta som en tematisk analys för att förstå, förklara och ge mening till empirin.

4.4 Etiska överväganden

Resonemang kring etiska överväganden ingår i all forskning. I denna studie handlar det bland annat om att deltagande i forskningen ska vara frivilligt och samtycke för behandling av personuppgifter måste inhämtas av personerna som deltar, samt att deltagarna har rätt att bli anonymiserade (Vetenskapsrådet 2024). Respondenterna i denna studie har därför fått fylla i en samtyckesblankett som detaljerar deras rättigheter och hur vi har behandlat deras personuppgifter. Respondenterna anonymiserades dessutom genom att ge vi gav dem fingerade namn. Detta för att ge respondenterna en frihet att kunna uttrycka sig och veta att det inte kan spåras tillbaka till dem. De fingerade namnen blev olika färger (Röd, Gul, Grön, Blå, Lila, Orange), och även andra detaljer har utelämnats, exempelvis vilken kommun de jobbar i, könstillhörighet och ålder, vilket stärker anonymiteten.

4.5 Respondenter

I Tabell 1 presenteras respondenterna och deras arbetsuppgifter i biblioteken som de jobbar i. Det här kapitlet förklarar respondenternas bakgrund och förutsättningar, vilket hjälper till att förstå resultatkapitlet. I tabellen beskrivs först respondenten och biblioteket som de arbetar i, sen beskrivs föremålssamlingen biblioteket har.

Tabell 1 Respondenterna och deras förutsättningar

Respondent	Beskrivning
<i>Röd</i>	Röd är en utbildad bibliotekarie som jobbar i ett integrerat folk- och skolbibliotek som ligger på landsbygden. Röd har många olika arbetsuppgifter och uppger att alla gör lite av varje på hens arbetsplats. Röd har varit den drivande kraften bakom föremålssamlingen på biblioteket utifrån värderingar om hållbarhet. Röd har utvecklat samlingen och står för det mesta underhållsarbetet kring den. Röd hanterar även lånen av föremålen.
<i>Biblioteket</i>	I föremålssamlingen ingår material som friluftsföremål, verktyg, symaskiner, en laminatmaskin, brädspel, trädgårdsredskap, DVD-spelare och en bilbarnstol. Föremålssamlingen har finansierats delvis av projektpengar (för en större ombyggnation), bibliotekets egen mediabudget och till viss del av donationer av föremål. Lånetiden för föremålen varierar men det är generellt kortare lånetid än för boklån. En annan sak som skiljer föremålssamlingen från boksamlingen är att föremålen inte gallras oavsett hur lite de lånas.
<i>Grön</i>	Grön är en utbildad bibliotekarie som jobbar på ett huvudbibliotek där de även har kulturhus. Gröns speciella ansvarsområden är för digital studio och för kreativitet. Grön uppger att föremålen de tillgängliggör kräver ett visst underhållsarbete, men att utlånen inte skiljer sig nämnvärt gentemot utlån av andra material.
<i>Biblioteket</i>	Biblioteket lånar ut pysselmaterial, origamipapper, stick- och virkningskit, symaskiner, konsertbiljetter och hockeybiljetter. Man kan även få låna flera olika rum som innehåller föremål, däribland en Podcast-studio, ett VR-rum och en kreativ studio. De flesta materialen får endast lånas inom biblioteket, med undantag för biljetterna. För vissa lån finns det speciella regler, exempelvis åldersgräns. Materialen har finansierats av projektpengar och av bibliotekets egen budget för

	material. Föremålen och rummen har lagts till i bibliotekets samling som till följd av en satsning på kreativitet och kultur inom kommunen.
<i>Blå</i>	Blå är en utbildad bibliotekarie och jobbar på ett stadsbibliotek. Blå är ansvarig för skönlitteratur för vuxna på svenska och engelska. Blå jobbar inte med utlån av föremål, då detta görs av speciell personal. Dock nämner Blå att bibliotekarierna ibland får ta emot återlämningar av föremål om personalen som ska hantera det inte är på plats. Blå säger också att bibliotekarierna ibland får hantera referensfrågor kring föremål, och då hjälpa användarna att hitta föremålen i katalogen.
<i>Biblioteket</i>	I anslutning till stadsbiblioteket finns det en egen lokal där de har utlån av artefakter (föremål), denna verksamhet drivs som en del av biblioteket, men den bemannas inte av bibliotekarier. Där utlånas till exempel bilbarnstolar, hockeygrejor, tält, pussel, yogamattor, rockringar, leksaker med mera. Föremålen som lånas ut ska vara användbara för fritidsaktiviteter. Föremålen går att låna med bibliotekskortet och lånetiden är samma som för andra lån. Föremålen är donerade av bibliotekets användare. Anledningen att biblioteket har en egen föremålssamling är att det kom upp som ett medborgarförslag, vilket fick gehör.
<i>Gul</i>	Gul är en utbildad bibliotekarie som jobbar på ett litet bibliotek och har tidigare jobbat på ett stadsbibliotek. Gul är främst ansvarig för arrangemang och inköp av skönlitteratur. Gul tycker att arbetet med bibliotekets föremålssamling inte skiljer sig särskilt från arbete med de andra samlingarna, förutom att vissa föremål behöver gås igenom efter användning för att kolla funktionalitet och om alla delar finns med.
<i>Biblioteket</i>	Biblioteket lånar ut hjälpmedel som förstoringsglas, tangentbord med större tangenter, samt energikassar där det ingår värmekameror och elmätare. Dessutom lånar biblioteket ut tavlor och gitarrer. Föremålen ingår i bibliotekets bestånd och hanteras av bibliotekarierna på plats. Lånetiden på föremålen varierar, tavlorna kan lånas i upp till sex månader medan hjälpmedlen och energikassarna kan lånas två veckor. Det är dyrare ersättningsavgift om föremålen går sönder eller försvinner. Föremålen i bibliotekets samling finns med på grund av politiska beslut eller då biblioteket samarbetar med andra samhällsaktörer.

<i>Lila</i>	Lila är utbildad journalist och har studerat några kurser biblioteksvetenskap. Lila är anställd som bibliotekarie på ett mindre bibliotek. Lilas främsta arbetsuppgift är att jobba mot barn 0-3 år, men eftersom biblioteket är litet gör hen även aktiviteter för fler målgrupper.
<i>Biblioteket</i>	Det biblioteket Lila jobbar i är ett så kallad kvartersbibliotek och är ett av kommunens minsta. Detta innebär att beståndet är främst fokuserat på barn och unga, men det finns även böcker för vuxna. Biblioteket lånar ut brädspel, böcker, filmer och musik. Lila nämner att en bidragande anledning till att biblioteket inte har några föremål är bibliotekets begränsade storlek.
<i>Orange</i>	Orange är en utbildad bibliotekarie som jobbar på ett stadsdelsbibliotek. Orange ser att sin främsta arbetsuppgift att hjälpa användare att navigera bibliotekets resurser som utskrifter och referensfrågor.
<i>Biblioteket</i>	Biblioteket är beläget i ett socioekonomiskt utsatt område i en större stad. Beståndet består av böcker, filmer, musik, brädspel och Tv-spel. Bibliotekarierna i biblioteket befinner sig i en process där de undersöker möjligheten att skapa ett Makerspace och de har pratat om att ha föremål som en del av detta.

Kapitel 5. Resultat

Det föreliggande kapitlet presenterar resultatet utifrån den insamlade empirin. Det presenteras utifrån en tematisering som gjorts vid inläsningen av transkriberingarna. Bibliotekets uppdrag presenteras först där en mer övergripande bild av respondenternas resonemang kring föremålen i biblioteket presenteras. Därefter följer två avsnitt om bibliotekets uppdrag i förhållande till styrdokument tillika bibliotekariernas uppdrag. Efterföljande kapitel tar upp bibliotekariernas och användarnas relation till föremålssamlingarna utifrån utsagorna. Det avslutande avsnittet tar upp de hållbarhetsfaktorer som tagits upp i intervjuerna som känns relevanta att nämna utifrån det som identifierats i den tidigare forskningen.

5.1 Bibliotekets uppdrag

Respondenternas inställningar till föremålssamlingarna i relation till bibliotekets uppdrag är varierande. Blå, Gul och Lila menar att biblioteket är en naturlig plats för föremålssamlingarna då det redan finns en infrastruktur och en föreställning hos gemeneman att det är en given plats för utlån. På så vis är föremålssamlingarnas plats på biblioteket nästan självklart, men om det faktiskt tillhör bibliotekets uppdrag är inte lika självklart. Lila menar att biblioteket skulle kunna tillhandahålla materialen, stå för utlånen och utrymmen för dem, men att det inte behöver vara just bibliotekets ansvar utan att uppdraget kan uppfyllas av andra aktörer. Detta skulle då kringgå några av de utmaningar med finansiering som flera nämner, mer om utmaningarna återfinns senare i resultatet. Lila menar också på att även om föremålsutlån inte finns naturligt i bibliotekets uppdrag som det ser ut nu finns det en tanke om att biblioteket ska vara en förebild i samhället och gå i ”bräschen” för andra samhällsaktörer vad gäller hållbarhet och delaktighet. Biblioteket har ett ansvar som samhällsaktör som kan behöva tas utanför bibliotekslagens ramar. Lila menar att det inte är olagligt att göra mer än vad lagen säger och att det redan görs. Flera bibliotekarier menar att utlånets givna plats på biblioteket, gör att lån av föremål bara kan ses som en förlängning av uppdraget. Grön menar att utlånet av andra saker än böcker egentligen inte skiljer sig särskilt mycket, det är ju fortfarande ett lån oavsett vad som lånas ut.

Det skiljer ju inte jättemycket egentligen med att låna ut Tv-spel än att låna ut virknålar liksom, för det är båda grejer man liksom... Ja, men tar del av med sina händer. Man får uppleva någonting, man får göra någonting kreativt. (Grön)

Orange resonerar på samma sätt, att låna ut en symaskin skulle inte skilja sig från att låna ut böcker som är något som redan ingår i arbetet. Då är det snarare omständigheter runt om föremålen som

skiljer sig från böckerna. I relation till utlånen av böcker menar Blå att det är en naturlig förlängning av det uppdraget. Böcker lånas ut, delvis i syfte att höja empatiska förmågor hos individer genom läsupplevelser. Att kunna få andra upplevelser och bredda sina perspektiv genom föremål är närliggande syftet med det läsfrämjande uppdraget. Däremot säger Orange och Lila att bibliotekets tydliga uppdrag kring bland annat läsning behöver uppfyllas och att föremålen kan vara en bonus-resurs som biblioteken kan tillgängliggöra om möjligheten ges. Lila berättar att kärnuppdraget måste gå först och att föremålssamlingarnas plats på biblioteket behöver klargöras för att inte ta utrymme från bibliotekets huvudsakliga uppgifter, samtidigt som alla samhällsaktörer behöver ta ansvar för hållbarhet. Det antyds en farhåga om att andra viktiga delar av uppdraget kan sättas åt sidan om föremålssamlingarna kommer in i biblioteket. Röd ger uttryck för att detta är en risk då arbetet med föremålen kan vara väldigt roliga, särskilt gällande arrangemang kring dem.

Ja, egentligen borde jag väl tänka mer och lägga mer tid på läsningen, istället för massa roliga bytsevenemang som är roligare! Borde jag väl fokusera lite mer på läsfrämjande. Det kanske som står i lagen. Så tänker jag ibland, men eftersom det är ganska lätt gjort så får det ju vara bara så. (Röd)

Gul, Blå och Grön uppmärksammar det kulturfrämjande uppdrag som biblioteket har. Grön menar på att få prova på olika kulturella upplevelser som till exempel skapande, förhåller sig väl med bibliotekets uppdrag. Guls bibliotek, där utlån av konst finns tillgängligt, ger människor en möjlighet att ta med kulturen hem. Blå tar även det kulturförmedlande uppdraget i beaktning genom att låna ut friluftsprylar och idrottsutrustning. På så vis kan befolkningen som väljer att låna detta få en möjlighet att ta del av den lokala kulturen, genom att lära sig nya sporter och få uppleva de närliggande miljöerna. Även Orange berättar att syftet med utlånen av konserthuskortet grundades i en idé om att kulturen skulle tillgängliggöras till en del av stadens befolkning, som annars skulle ha haft svårt att ta del av den kulturen av olika anledningar. När det gäller bibliotekets uppdrag kring bildning är det Grön som har den mest framträdande rösten. Bildning kommer i en naturlig kontext för Grön när det handlar om att låna aktivitetsrummen och andra föremål som symaskinerna. Att få lära sig nya saker och få prova på att utveckla nya färdigheter anser Grön vara en naturlig del av bildningsbegreppet.

Flera respondenter pratar om bibliotekets relevans och framtid. Gul menar på att om biblioteken endast fokuserar på litteratur kan arbetet bli svårt i framtiden. Bibliotekets uppdrag behöver breddas för att kunna passa in och vara viktigt framöver. Röd menar att föremålssamlingarna på biblioteken redan nu hjälper människor att bredda synen på biblioteket. Röd poängterar även att föremålssamlingarna behöver spegla lokalsamhällets behov för att behålla sin relevans både nu och i

framtiden. Detta är något Orange även håller med om. Grön resonerar kring att den bredare synen på uppdraget kommer naturligt när biblioteket är placerat i ett kulturhus.

5.1.1 Bibliotekets styrdokument

Variationen av bibliotekslagens inverkan på föremålssamlingarnas medverkan i biblioteket är stor. Gul, Orange och Röd gör inga kopplingar till lagen utan att vi först nämner demokrati-, bildning eller kunskapsförmedlingen. När detta nämns menar de att alla dessa kan vara relevanta även om de inte drog den kopplingen själva. Vad gäller Blå och Lila menar de att demokratiuppdraget tydligt kan användas för att motivera föremålssamlingarna, även om Lila är något mer förbehållsam. Lagen säger att biblioteken ska främja demokrati via fri åsiktsbildning och kunskapsförmedling. Dessa aspekter blir svåra att koppla till föremålen, men å andra sidan menar Lila att möjligheten att *lära sig* saker också kan möjliggöra delaktighet i samhället. Vidare kan man se föremålen som en förlängning av det demokratiska uppdraget snarare än det lagen faktiskt menar. Blå hävdar att för att kunna göra informerade val, behöver man också kunna få uppleva olika kulturella kontexter för att kunna bilda sig en åsikt. Blå formulerar det såhär:

Man ska vara medveten om ja, men alltså vad som pågår i samhället för att kunna göra informerade val och har man aldrig fått prova på olika kulturella kontexter, hur ska man kunna säga att man gillar allemansrätten eller inte, om man aldrig har fått varit ute och sova en natt i tält och då brukat allemansrätten. Hur ska man kunna liksom veta var ekonomibudgetar som läggs i kommunen om det ska skiljas liksom på sport och fritid eller liknande? Om man aldrig har fått prova på någon sport och fritid som erbjuds?

Förutom de sänkta trösklarna till biblioteket som i sin tur kan leda till att fler personer tar del av bibliotekets resurser kan inte Grön se någon större koppling till demokratiuppdraget, däremot ser Grön kopplingar till informations- och bildningsuppdraget.

Flera av bibliotekarierna påvisar andra styrdokuments roll i förhållande till föremålssamlingarna. Blå säger att det absolut finns ett värde i bibliotekslagen, men det finns även andra saker att förhålla sig till. Blå syftar främst på barn och ungas olika rättigheter i samhället. Både Lila och Röd lyfter fram att det finns kommunala styrdokument som kan stärka föremålssamlingarnas plats i biblioteket. Det kan vara hållbarhetsmål inom kommunen, men även demokratifrämjande mål som menar att "aktiviteter" ska vara ett arbetssätt för att verka för demokrati. Även om Gul inte nämner något styrdokument specifikt så syftar hen på mer hållbarhetsaspekter som inte står i lagen utan mer kopplat till andra förhållningssätt.

5.1.2 Bibliotekariernas uppdrag gentemot bibliotekets uppdrag

Respondenterna vittnar om en skillnad av vad biblioteket har för uppdrag kontra vad som ingår i bibliotekarierollen. Gul menar att arbete med föremålssamlingarna inte ingår i professionen, men att framtidens bibliotekarier kan komma att behöva inkludera det i sina yrkesroller. Samtidigt ser vi att Grön uppger att det är en självklarhet att det ingår i bibliotekariens uppdrag då hen jobbar med det. Som svar på frågan om arbete med föremålssamlingarna ingår i bibliotekarierollen svarar Grön såhär: "Ja, men det tycker jag ändå. Dels för att det är en del av mina arbetsuppgifter och jag är ju bibliotekarie!". Vidare menar Grön att synen på bibliotekariernas uppdrag har breddats. Detta är något Lila också påpekar genom att nämna att för 100 år sedan gjorde bibliotekarierna andra saker än vad de gör idag. Med det sagt menar Lila att bibliotekarierna kan behöva se över sitt uppdrag, ska det vara kvar som det ser ut idag eller ska man se det som något föränderligt. Orange påpekar även att bibliotekarierollen innehåller så mycket idag, om ett bibliotek har föremål finns det inga hinder för att även det kan ingå i rollen, däremot menar Orange att det inte är en självklar del av professionen.

Både Lila och Orange resonerar att det kan finnas en konflikt i rollen som kunskaps- och informations specialister vad gäller föremålen. Bibliotekarierna som informationsspecialister är inte informationsspecialist kring just verktyg, instrument eller symaskiner. Lila påpekar att vart ansvaret börjar och slutar behöver tydliggöras och kunskapsförmedlingen kan behöva komma från någon som är mer kompetent att förmedla den, som förslagsvis yrkespersoner som kan verka som volontärer i biblioteket. Av den anledningen att föremålssamlingarna ligger utanför bibliotekariernas kompetenser kan en friskrivning av ansvar behöva tillkomma för att bibliotekarierna inte ska hållas ansvariga för eventuella skador. Orange formulerar en personlig aspekt kring profession i förhållande till föremålen.

Det ligger ju egentligen inte i min profession att ha kunskap om olika föremål eller hur man opererar en symaskin till exempel eller en bormaskin för den delen ... Det gör det ju inte, men samtidigt så är jag ju alltså... Jag som person har inga problem med det, men i min profession tänker jag att det inte egentligen ingår.

Även Blå ser bristen av kompetens som en anledning till att föremålssamlingarna inte ska ingå i en bibliotekarieroll. Dock ser Blå möjligheter att ta in fler kompetenser i biblioteket, vilket gör att samlingarna ändå kan ha en plats.

5.2 Föremålssamlingarna och bibliotekarierna

Den generella uppfattningen av föremålssamlingarna är att det är en bra sak biblioteken kan erbjuda. Även om vissa bibliotekarier ser på samlingarna med vissa förbehållsamheter finns det ändå en

positiv inställning till dem. De hindren som finns handlar generellt, om praktiska saker, något som kommer presenteras tydligare i ett senare avsnitt. Inställningen har skiftat över tid hos två av respondenterna. Röd menar att attityden till föremålen fluktuerar och att entusiasmen kring dem sviktar ibland, främst för att arbetet med samlingen inte blivit som Röd tänkt sig och att det inte levt upp till förväntningarna. Gul menar istället att hen har gått från en mer skeptisk inställning, till att faktiskt tycka att det är något bra som kanske skulle ingå i allas biblioteksplaner, att på något sätt ha föremål i biblioteken.

Gröns positiva inställning tar sig även i uttryck genom att berätta det positiva som bibliotekets bredd kan göra med biblioteksrummet. Grön upplever att rummet blir trevligare, det lockar in nya användare och ger dem en möjlighet att upptäcka nya saker. Dessutom skapar det ett mervärde för biblioteket som stort. Detta är något som användare behöver enligt Gröns utsagor.

Lila och Orange har också en positiv inställning till föremålssamlingar även om deras bibliotek erbjuder en jämförbart mindre samling än vad de andra biblioteken gör. Orange lägger fram att föremålen skulle kunna vara en social utjämnare som biblioteket kan tillföra. Lila hävdar, som tidigare nämnt, att kärnuppdraget inte får förskjutas från biblioteket utan att föremålssamlingarna kan agera som en bonus. Samtidigt tycker hen att biblioteket faktiskt ska gå i ”*bräsch*” för vad samhället kan göra och att biblioteken har utrymme att göra mer än vad bibliotekslagen säger att de ska göra.

Grön och Blå, de bibliotekarierna som jobbar på biblioteken med störst samling av föremål ser mest positivt på samlingarna. Entusiasmen har inte minskat och deras generella inställning kommer inte med några större förbehållsamer. För Blå handlar det negativa aspekterna med föremålssamlingarna om att katalogisera. För Grön handlar svårigheterna mest om att kostnaderna för vad som lånas ut är högre och att det krävs ett ökat engagemang av medarbetarna. Dessa bibliotek är även de biblioteken som inte har svårigheter med utlånen av materialen utan att det är en hög cirkulation av dem. Blå nämner även att hens personliga engagemang kring cirkulär ekonomi gör att hens inställning till föremålssamlingarna är positiv och att hen använder samlingen själv. Blå säger: “Jag tycker om det här av att inte behöva äga någonting som jag använder bara ibland, eller kanske bara en gång!”

5.3 Föremålssamlingarna och användarna

Svaren respondenterna ger kring vad föremålssamlingarna ger användarna, visar på en varierad bild av möjligheterna samlingarna kan ge. Det handlar mycket om att ge användarna ett mervärde och att bredda synen på biblioteket. Föremålssamlingarna verkar på stora samhällliga plan, som social utjämnare men även i det lilla, att ge en rolig och positiv upplevelse av enskilda biblioteksbesök. När vi frågar bibliotekarierna som har större föremålssamlingar på deras bibliotek om vad de har fått för reaktionerna från användarna har svaret varit nästan unisont. De blir glada. Det finns ett fåtal tillfällen som nämns där vissa användare har menat att biblioteket ska hålla sig till sitt basutbud, eller så har de fått något utvecklingsförslag på de redan existerande samlingarna. I övrigt har användarna varit entusiastiska och ibland glatt överraskade. Det sistnämnda är ett återkommande tema, som kan indikera att användare inte vet vad biblioteket faktiskt kan erbjuda. Denna positiva inställning från användarna påverkar bibliotekariernas syn på samlingarna då bibliotekarierna arbetar för att deras användare ska vara nöjda. Gul pratar om användarnas reaktioner på detta sätt:

Det har bara varit positivt. Jag tror aldrig jag har hört någon som har sagt att Gud varför har ni sånt här? Det är nog snarare att ja, men så här, oj, vad bra har ni sånt här också mer förvånat [...] Nej, jag tycker att det överlag är jättestpositivt och just att det finns något mer än bara böcker liksom.

Grön, Lila och Orange menar att föremålssamlingarna kan verka som ett biblioteksfrämjande verktyg. Det finns möjligheter att använda samlingarna till att uppmuntra icke-användare till biblioteket. Möjligheten att nå nya grupper som annars inte hade valt att besöka biblioteket blir större när utbudet ser annorlunda ut. Grön anser att deras föremålssamling är delvis till för att sänka trösklarna in till biblioteket. Orange, som pratar om en alternativ framtida samling, betonar att det kan vara ett bra sätt att kunna utveckla litteraturförmedlingen. Genom att ha fått in någon som är hantverksintresserad kanske man på samma gång kan locka till att låna en bok som handlar något den personen brinner för. Blå fokuserar snarare på att detta är ett sätt att arbeta demokratiskt och ge användarna bättre förutsättningar. Att låna en bilbarnstol för att kunna ta hand om barnbarnen en helg eller kunna erbjuda hockeyutrustning till en familj som vill prova på hockeyn en gång innan en stor investering görs.

Vilka användare som faktiskt använder sig av föremålssamlingarna verkar variera mellan biblioteken. Gröns bibliotek har samlingarna uppdelade på olika avdelningar och dessutom åldersgräns på vissa av sakerna vilket medför skillnader i målgrupper, men generellt ser Grön barnfamiljer som en stor målgrupp kring utlånen av deras rum. Blå tar också upp barnfamiljer som en stor användargrupp, men även äldre. Gul och Röd ser däremot ingen tydlig målgrupp i deras

erfarenheter kring utlån av föremål. Gul, vars tidigare erfarenhet av att aktivt ha jobbat med en föremålssamling på ett stort bibliotek, nämner att det kan vara allt från elever på kulturskolor till äldre som vill hamra upp en tavla på väggen.

5.4 Utmaningar kring föremålssamlingarna

Även om våra respondenter generellt var positiva till föremålssamlingar kom det upp flera utmaningar kring att ha dem. Vi identifierar en del logistiska utmaningar som respondenterna nämner. Det handlar exempelvis om prioriteringar kring platsbrist som både Röd och Lila tar upp, vilket går in i flera respondenters resonemang kring vilka föremål man ska ha. Orange tar upp att föremålen inte får vara för stora och att de måste vara mobila för att man ska kunna låna dem. En annan logistisk utmaning är allt arbete kring föremålen. Själva utlånet av föremålen verkar alla respondenter vara överens om att det inte nödvändigtvis behöver vara svårare än att låna ut böcker. Orange formulerar det så här:

Exakt, men det här är att man, att om man lånar ut föremål [...]liksom en symaskin som man lånar ut till folk, det tänker jag inte tar jättemycket arbetstid heller, så det är inte svårare än att låna ut en bok!

Vidare medför olika föremål olika sätt som man behöver hantera dem. Gul och Orange nämner att man behöver ha koll på att alla delar i föremålen kommer tillbaka efter lånen. Gällande brädspel kan man exempelvis behöva räkna att alla delar finns med. Orange pratar även om att man behöver kontrollera föremålens funktionalitet efter lån, så att inget har gått sönder. Det finns också en aspekt kring att hantera föremål som faktiskt har gått sönder. Blå uppmärksammar att man behöver ha riktlinjer för vad man ska göra om föremålen slutar fungera. Gällande detta poängterar Blå, Gul och Orange att man inte kan förvänta sig att bibliotekarier har kompetensen som krävs för att laga materialen. Blå formulerar det så här:

Vet inte hur mycket så här boklagningskunskap man får på vanliga utbildningen heller. Men att laga en bok är ju inte samma sak som att laga en barnskrinna. Nej, man behöver ju lite andra olika kunskaper för det, men det är ju liksom sån här föremålsvård på ett annat sätt än bokvård, för att ta hand om samlingen och där kanske också det behövs liksom andra kunskaper än just bibliotekskunskaper.

Främst Gul och Röd nämner problematik kring den svaga cirkulationen gällande föremålen. De tror att det grundar sig i ett annat problem som även Blå tar upp, få människor vet om bibliotekets utbud. Den ringa kunskapen kring vad biblioteket erbjuder verkar främst bero på att lite reklam har kunnat göras för föremålssamlingarna. Det finansiella stödet täcker inte möjligheten att kunna nå ut till de som behöver det eller vill veta att det finns. Både Röd och Gul pratar om att de vill och kan lägga ut

på sociala medier och att de ibland kommer med ett inlägg om föremålen, men de större kampanjer som gjordes i starten av föremålssamlingarna har uteblivit på senare tid.

Blå pratar om det stora projektet kring att katalogisera föremålen. Det är svårt att skapa nya taxonomier i ett system som är etablerat utifrån litteraturen. Blå verkar tycka att det är den största utmaningen med föremålen då det är en aspekt som återkommer flera gånger i intervjun. Även Röd ser katalogiseringen som en svårighet. Blå pratar också om att det finns en problematik i situationsbundenheten gällande samlingarna. Eftersom beståndet i Blås fall inte utvecklas av bibliotekarierna utan växer tack vare donationer från allmänheten, kan det bli svårt att planera vad som ska ingå och vad biblioteket kan komma att erbjuda i framtiden.

Den mest genomgående utmaningen med föremålssamlingarna är finansieringen. På ett eller annat sätt kommer kostnaderna upp som en utmaning för att ta in, underhålla eller utveckla föremålssamlingarna. Grön nämner detta även i förhållande till att det kräver mer engagemang av medarbetarna. I övrigt är en av farhågorna som Grön har, att föremålen eller användarna skadas när föremålen används. Vissa pysselmaterial har därför uteslutits från biblioteket. De bibliotek som, förutom brädspel, inte har några föremål i samlingen nämner finansiering som en av utmaningarna i föremålens inträde. En fundering blir kring vem som ska stå för kostnaderna. Orange och Lila tar upp att det blir ett problem om föremålen ska införskaffas med hjälp av den smala mediabudgeten, då det innebär att man måste prioritera bort inköp av annat. En annan fundering som de har är vem som ska arbeta med materialen, något som även andra respondenter tar upp och har olika lösningar på. Röd och Grön jobbar med samlingarna i egenskap av att vara bibliotekarier, medan man i Blås bibliotek har valt att låta personer från daglig verksamhet sköta arbetet kring föremålssamlingen och dess utveckling.

Röd beskriver att utvecklingen av föremålssamlingen i deras bibliotek har stannat av, mest med anledning av den låga utlåningsstatistiken. Några föremål har blivit donerade av andra aktörer och vissa saker har blivit inköpta på senaste tiden tack vare ett överskott i mediabudgeten, något som inte tillhör det normala. Detta har gjort att biblioteket har kunnat införskaffa sådant som är efterfrågat. Röd reflekterar att en brist i förarbetet till samlingarna har varit att inte undersöka vilket behov lokalbefolkningen har och anpassa samlingen efter det. Genom att istället nu se till att möta efterfrågan hoppas Röd på att kunna öka lånen lite.

5.5 Föremålssamlingar och hållbarhet

Flera av våra respondenter, oavsett i vilken utsträckning som de har föremålssamlingar, nämner olika aspekter av hållbarhet som anledningar till att ha samlingarna. Här nedan har vi delat in de olika resonemangen i de olika hållbarhetsdimensionerna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Vi är medvetna om att vissa resonemang kan höra in i flera kategorier, men vi har undvikit att upprepa samma resonemang flera gånger.

5.5.1 Ekonomisk hållbarhet

Alla respondenterna nämner ekonomiska faktorer som en anledning för att ha föremålssamlingar. Det handlar om resonemang om att tillhandahållande av föremålen, gör att folk kan få tillgång till dem utan att behöva spendera pengar. Gul, Röd, Orange och Lila pratar om att man kan se föremålssamlingen som ett sätt för folk att kunna ta del av sådant som de inte kan eller vill köpa. Blå nämner också att det kan vara ett sätt att prova aktiviteter eller föremål för att bilda sig en uppfattning om det är något man vill investera i. Vilket Blå ser som en fördel både ur ett ekonomiskt perspektiv, också ur ett ekologiskt då man inte behöver köpa saker i onödan, vilket slösar på jordens resurser.

Blå, Röd och Lila nämner vidare att utlån kan vara extra viktigt gällande föremål som man bara använder en eller någon enstaka gång. Blå har själv exempelvis lånat pussel från biblioteket då det är ett material som annars tenderar att knappt användas. Röd och Blå lyfter även fram bilbarnstolar som ett sällan använt föremål för personer som inte har egna småbarn. De tar upp att man som mor- eller farförälder kanske behöver barnstolen vid bara några tillfällen samtidigt som det är väldigt dyrt att köpa en bilbarnstol. Lila pratar om att verktyg som används för renovering i ens hem oftast bara används några gånger och ifrågasätter då att man ska behöva köpa och äga dem. Något som kan kopplas till en trend i samhället som Gul resonerar kring. Gul nämner att det blir vanligare att folk vill ”*prylbanta*” och att de vill äga färre saker, vilket kan kopplas till ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

Röd berättar att de i deras föremålssamling har lagt till föremål som biblioteket ändå har, för att de materialen ska kunna användas mer. Det handlar till exempel om deras verktygslåda och lamineringsmaskin, material som hade köpts oavsett, men genom utlån upplever Röd att det går att få ut mer värde från föremålen. Röd för resonemanget att de i biblioteket inte använder dessa föremål

hela tiden, vilket gör att någon användare mycket väl skulle kunna få nytta av dem den tid som de annars inte hade använts. Röd formulerar det såhär:

Fördelen är att vi kan använda sakerna, både vi och invånarna, att det är när vi använder tången eller laminatorn som att vi delar på resurserna faktiskt.

5.5.2 Social hållbarhet

När det gäller social hållbarhet nämns delaktighet och socialt utjämnande som faktorer som kan motivera föremålssamlingar. Gällande delaktighet tar Blå och Lila upp det som ett resonemang att tillgång till föremål möjliggör att man kan ta del av olika delar av samhället, något som inte hade varit möjligt utan föremålen. Blå resonerar att detta även är demokratifrämjande då kunskap och erfarenheter av olika aktiviteter gör att man kan göra bättre och mer informerade val. Blå liknar det med att läsning kan vara empatihöjande för att man förstår andras perspektiv och menar att erfarenheter av olika aktiviteter skapar en samhörighet och ett större engagemang för samhället. Blå formulerar detta såhär:

Om man också kan få prova på saker så är ju det också jättebra för man får ett rikare liv om man inte bara gör samma sak hela tiden och sitter fast i en liten grå låda. Så jag tycker att prylar är definitivt en del utav att få vara delaktig i den pågående samhällsdebatten. Ja, jag tycker att det är en del utav liksom det demokratiska samhället att få vara med och prova på.

Blå påpekar även att föremålssamlingar skapar möjligheter för de som inte har begränsade tillgångar, något som vi likställer med Oranges kommentarer om att föremålssamlingar kan verka socialt utjämnande. Lila stödjer detta genom att nämna att tillgängliggörandet av föremål skapar möjligheter för de som annars inte hade haft dem. Vilket Lila argumenterar även gör att människorna kan känna att de har makt över sin egen tillvaro, något som hen sedan kopplar till bibliotekets demokratiuppdrag.

5.5.3 Ekologisk hållbarhet

Även om ekologiska hållbarhetsaspekter kom upp i intervjuerna var det sällan respondenterna explicit pratade om miljöaspekter. Respondent Grön formulerade det så här som svar på frågan om miljöaspekten spelar in i arbetet: ” Så är det alltid i biblioteket. Det [miljötänket] är inte förstahandstanken, men det är absolut relevant.” Grön nämner nämligen att det kollektiva i att man delar generellt, leder till en mindre förbrukning av resurser, något som gäller för allt material i biblioteket, inte bara föremålssamlingarna.

Röd konstaterar att det är något för framtiden för biblioteket att låna ut mer föremål, något som Röd ser som ett svar på den klimatkris vi befinner oss i. Att bidra till en minskad konsumtion anger Röd som en drivande anledning till att ha infört föremålssamlingen i biblioteket. Grön lyfter fram att biblioteket även kan bidra till ekologisk hållbarhet genom att hjälpa användarna att komma ur ”*fast-fashionhjulet*”. I Gröns fall görs detta bland annat genom att biblioteket tillgängliggör föremål, till exempel symaskiner, som hjälper användarna att laga sina kläder.

Kapitel 6. Analys

I föreliggande kapitel presenteras en analys av resultatet. Kapitlet är strukturerat utifrån de teoretiska verktygen biblioteka och legitimitet. Avsnittet Biblioteken och föremålen och Professionssynen berör främst biblioteka som arbetssätt medan föremålens plats på biblioteket berör legitimiteten i externa och interna aspekter.

6.1 Biblioteka

6.1.1 Biblioteken och föremålen

Att göra bibliotek eller att biblioteka kan uttrycka sig i många olika former. Själva konceptet menar till att ge bred tolkning av vad biblioteken och bibliotekarierna läser in i sitt uppdrag. Det är ett sätt att kunna se på uppdraget som en konstant föränderlig process. De olika tolkningarna ger en möjlighet till att skapa en debatt, eller ett samtal, om vad det faktiskt innebär att vara bibliotekarie eller vad bibliotekets syfte är utan att behöva komma till en konsensus (Rivano Eckerdal, 2018). Föremålssamlingarnas påverkan på bibliotekariernas roll skiljer sig åt, men den unisona tanken är att samlingarna är något bra att ha på biblioteken. Drivkrafterna bakom samlingarnas plats på biblioteken kan ses som ett sätt att placera biblioteka i en konkret kontext. Bibliotekarierna ser på sina samlingar ur olika synvinklar och realiserar dem på olika sätt. Det finns inget *rätt sätt* att se på föremålssamlingarna utan resultatet har visat sig ge olika tolkningar av samlingarna och deras realisering. Rivano Eckerdal menar att biblioteka inte handlar om att komma fram till en konsensus utan att de olika sätten att se på biblioteksverksamheten är vad som leder den framåt. Detta är även en av definitionerna av agonistisk teori. På så vis kan vi tolka de olika drivkrafterna bakom inkluderingen av föremålen som ett sätt att bredda perspektiven för vad biblioteken är och kan vara samt att öppna upp för nya tolkningar av vad uppdraget innebär (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1406).

Främst grundar sig drivkrafterna för föremålssamlingarna i en demokratifrämjande eller socialt hållbar aspekt. Föremålen skapar en möjlighet för användarna att delta i aktiviteter och skapa ett mervärde i användarnas vardag. Föreställningen kring föremålen är att de verkar som en social utjämnare i samhället. Detta oavsett om bibliotekarierna aktivt jobbar med samlingarna eller inte. Däremot skiljer sig idén om det är bibliotekarierna som ska jobba med föremålssamlingarna eller om det är någon annan som ska ha det uppdraget. Hur bibliotekarierna ser på sin egen profession i förhållande till föremålssamlingarna kommer i ett senare avsnitt.

Även kulturförmedling och bildning ges som anledningar till att biblioteken ska ha föremålssamlingar. Föremålssamlingarna kan därmed ses som verktyg för att uppfylla delar av uppdraget. Det finns också en föreställning om att biblioteken kan nå nya användargrupper som kan besöka det utan att känna tvång att ta del av de litteratur- och informationsförmedlandetjänsterna biblioteket också erbjuder. Grön visar på en nyanserad bild av föremålens plats på biblioteket. Hen menar att bibliotekens bestånd kan spegla hur uppdraget tolkas på de enskilda biblioteken. Detta kan då innebära att föremålssamlingen naturligt kan ingå om biblioteken väljer att tolka uppdraget på ett sådant sätt där de fyller en funktion. Det innebär också att biblioteken *inte behöver* ha föremål i sina samlingar som ett generellt krav utan samlingarna kan lika gärna uteslutas för att det inte passar i just den tolkningen av bibliotekets uppdrag. På så vis kan vi se att de olika tolkningarna kring föremålen inte står i motsats till varandra utan existerar på olika sätt i olika kontexter och utifrån olika legitima anledningar. Detta blir också ett tydligt exempel på vad Rivano Eckerdal (2018, s.1411) menar med att de olika tolkningarna kring uppdraget är vad som driver förändringar och utvecklingen av biblioteket.

Förutsättningarna för bibliotekens möjlighet att ha föremålssamlingar är också ett tydligt sätt att kunna se hur de bibliotekar. Att använda biblioteka som arbetssätt innebär att se på olika förståelser av olika fenomen som en tillgång och att bibliotekariernas olika sociala kontexter kommer påverka hur de för en diskussion kring dessa fenomen. Genom att se till de olika bibliotekens förutsättningar och erfarenheter kring föremålens plats på biblioteken, kan vi se olika exempel på hur bibliotekariernas unika kontext påverkar deras attityder och hur de bibliotekar (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1410). Även om bibliotekarierna har en generellt positiv attityd till föremålen, kan vi också se att det skiljer sig i hur mycket förbehållsamheter det finns kring föremålens plats på biblioteket. Jämför vi till exempel Blå och Grön, de biblioteken med störst samling, med Orange och Lila som har minst, kan vi se att självklarheten kring samlingarna skiljer sig stort. Grön och Blå ser nästan inga hinder till att föremålens ska finnas på biblioteken, medan Lila och Orange nämner flera orosmoment kring samlingarnas eventuella förekomst. Röd och Gul, de med de mellanstora föremålssamlingarna är positiva till samlingarnas förekomst, men ser samtidigt en del hinder med att ha dem, exempelvis den svaga utlåningen.

Frånskrivningar av ansvar för eventuella skador hos användare nämns endast av dem som har de minsta samlingarna, även oron att föremålen skulle ta över kärnuppdraget är något som nämns av samma respondenter. Blå, som har en samling där annan personal än bibliotekarier arbetar med föremålen, ser inga hinder för vad som kan lånas ut eller hinder för att biblioteken skulle ha

samlingen. Röd och Gul som har ett mellanstort bestånd av föremål, menar att det inte är ett problem med samlingarna på biblioteket om det är något lokalsamhället behöver, samt att det inte är något som tar bort arbetet med kärnuppdraget utan snarare fyller ut rollen. De olika föreställningarna visar på en splittrad inställning till föremålens plats.

Det bör också nämnas att bibliotekariernas realiserande av samlingar skiljer sig åt. De bibliotek som har föremålssamlingar visar på en skillnad i vad föreställningen av vad föremål är. Grön skiljer sig mest då hans bibliotek främst lånar ut rum med olika typer av föremål. VR-rum, Podcast-studio och symaskiner finns att låna på plats, men går inte att låna hem. Däremot har alla de andra biblioteken föremål för hemlån. Även här går det att antyda att det är skillnad i vad föremålens funktion på biblioteket är, samt hur de manifesteras i verkligheten. I övrigt skiljer det sig gällande lånevillkoren. Flera bibliotek har en högre åldersgräns för lån av föremålen och även en kortare lånetid. Även här kan man urskilja en oenig bild av hur biblioteken förhåller sig till föremålen och användarna. Flera av respondenter menar att föremålen kommer ta en större plats på biblioteken i framtiden. Att bibliotekets uppdrag, i likhet med bibliotekariernas, kommer att förändras med tiden och därmed kommer även bestånden och samlingarna utvecklas. Denna konstanta förändring står i likhet med Mouffes agonistiska syn på hur demokratin är en konstant process. Förändring är därför oundvikligt och behöver ses som en nödvändighet, även i bibliotekens verksamhet. Precis som demokratin stannar inte bibliotekens utveckling utan är i en evigt pågående fas (Rivano Eckerdal, 2018, s. 1409).

6.1.2 Professionssyn

Den här uppsatsens fokus har varit att se biblioteka utifrån bibliotekets uppdrag. Det har dock visat sig vara svårt att utesluta professionssynen, då de olika tolkningarna av uppdragen har speglat respondenternas syn på sitt eget uppdrag *i förhållande* till bibliotekets uppdrag. Eftersom biblioteka grundas i en syn om att de olika tolkningarna av uppdragen är vad som utvecklar biblioteket är det relevant att belysa respondenternas tankar kring sin profession i förhållande till föremålen. Rivano Eckerdal skriver att biblioteken är till för allmänheten och styrda av politiker men uppdraget verkställs av bibliotekarierna. När bibliotekariernas tolkning av vad bibliotekets uppdrag är skiljer sig från vad professionens uppdrag är visar det på en spänning som fortsatt kan ses ur ett agonistiskt perspektiv. Det behöver alltså inte stå i motsättning till varandra utan ge en möjlighet till att utveckla bibliotekens verksamhet vidare (Rivano Eckerdal, 2018, s.1411). Utifrån samtalen med respondenterna har vi sett en stor skillnad på sättet bibliotekarierna förhåller sig till sin profession i förhållande till föremålssamlingarna. De olika professionssynerna vittnar om att det finns en skillnad

av tolkningarna om vad bibliotekarierna föreställer sig att uppdraget innebär. Grön påvisar en självklarhet när det gäller utlånet av föremålen. Eftersom det är en del i arbetet är det enligt Grön självklart att det också är en del av hans uppdrag som bibliotekarie. Däremot visar Gul en mer ambivalent syn på sitt uppdrag i förhållande till föremålen. Hen menar på att det inte ingår i bibliotekarierollen, men att det kommer behöva inkluderas i framtiden för att biblioteken ska kunna behålla relevans och aktualitet.

Flera av bibliotekarierna nämner även att bibliotekets uppdrag och bibliotekariernas roller kan skilja sig åt. Detta gör att föremålen kan ha en naturlig plats på biblioteken, men att det inte ingår i bibliotekariernas roll att hantera dem. Blå menar att det finns många kompetenser i biblioteken som inte just bibliotekarierna behöver ha ansvar för. Vissa bibliotek har juridisk rådgivning, IT-hjälp och medborgarkontor där andra kompetenser än en examen i biblioteks- och informationskunskap krävs. Detta resonemang går även att applicera på större bibliotek som har större avdelningar. Bibliotekarierna på facklitteratur och barnlitteratur besitter olika kompetenser och är experter på sitt område och förväntas inte ha koll på de andra avdelningarna. På samma sätt behöver inte bibliotekarierna ha koll på föremålssamlingarna fast de finns i biblioteket.

Synen på bibliotekarierna som informationsspecialister framträder vidare i flera intervjuer. Även vikten av referensamtalen i förhållande till bibliotekens material. Det upplevs ligga en egen förväntan hos dessa bibliotekarier, att ha kunskap kring de saker som lånas ut. Det är inte en uttrycklig motsättning från hur till exempel Blå tänker med de olika kompetenserna inom biblioteksverksamheten, utan snarare en annan tolkning av vad professionens egen förväntan av vad yrket innebär. Att vara informationsspecialist och sedan inte ha kunskapen kring hur till exempel verktygen som lånas ut fungerar, upplevs av Lila och Orange, som en motsättning. De menar att referensamtalen, bibliotekariernas sätt att kunna förmedla sina kompetenser, kommer se väldigt annorlunda ut kring verktygen. De framhåller också att det är viktigt att friskrivelse av ansvar för bibliotekarierna måste finnas så att de inte kan hamna i några situationer där de anklagas för skador eller liknande.

Vidare menar främst bibliotekarierna som knappt har föremålssamlingar att en eventuell integrering av föremål i samlingarna inte får ske på bekostnad av kärnuppdraget, främst litteraturförmedling och läsfrämjande. De framhäver att det är viktigt att kärnan av biblioteket inte försvinner och att bibliotekariernas roller bibehålls och prioriteras över föremålen. Röd, som har en större föremålssamling, menar att arbetet med den samlingen är väldigt rolig och kan ibland vara svår att hålla sig ifrån att lägga mycket tid på av den anledningen. Röd reflekterar kring att prioriteringen

borde ligga i bokprat och viss undervisning, men det svårt att motstå lusten att vilja ordna med arrangemang om hållbarhet, där föremålen ingår. Prioriteringar kring vad tid och resurser ska ligga övergår också i resonemangen kring finansieringen. För samtliga bibliotekarier har det varit viktigt att den budget som finns räcker till medier och inte får "slängas bort på annat". Här är det också tydligt att bibliotekarierna ändå ser vikten av att litteraturen står först i rummet fortfarande, något som också kan spegla deras bild av professionen. Litteraturen har fortfarande den högsta ställningen i biblioteket.

6.2 Legitimitet

6.2.1 Föremålens plats på biblioteket

Respondenternas utsagor ger en bild av att biblioteken är en legitim plats att ha föremålen på, även om det inte är helt självklart. Det mest framträdande åsikten är att lånen är en sådan naturlig och allmänt implementerad del i människors föreställning om vad bibliotek är. Allmänhetens förväntan på biblioteken som en plats för utlån gör att föremålens integrering i just folkbiblioteken känns helt naturlig. Detta kan ses i respondenternas återgivande kring användarnas reaktioner till föremålen, flera av våra respondenter berättar att förekomsten av föremålen förvånar användarna då de inte vet att biblioteken har dem, men att användarna snabbt blir positiva till förekomsten. Att användarna blir förvånade, men accepterar föremålen på biblioteket kan handla om bibliotekets legitimitet som just utlånare, men samtidigt visar det en föreställning om den traditionella synen på biblioteken där litteraturen har störst plats. Hansson (2015, s.7) menar att den externa legitimiteten genomsyras av förväntningar och uppfyllnad av behov hos lokalbefolkningen. De yttre förväntningarna som en utlånande instans kan på så vis ses som uppfyllda och den snabba acceptansen gör att även besökarna kan se på beståndet som något förändrande.

Även det demokratiska uppdraget genomsyrar flera av drivkrafterna till att föremålen ska inkluderas i biblioteken. Föremålen verkar som sociala utjämnare och skapar en möjlighet för människor att känna en delaktighet i samhället. Blå pratar om föremålssamlingen som ett sätt att ge människor ett sätt att skapa upplevelser och förståelse för samhället, vilket ger dem en möjlighet att faktiskt ha en åsikt om specifika ämnen. Att få möjlighet att uppleva friluftslivet eller ett föreningsliv kan då göra att människor vill beskydda sina rättigheter eller strida för förändringar. Den möjligheten finns inte på samma sätt om personer inte får en erfarenhet av det. Det är ett tydligt sätt att se på föremålen som ett sätt att bidra till människors vardag vilket är ett sätt att kunna hävda en stark extern legitimitet (Hansson, 2015, s.7). Även att tillfredsställa behov som lokalsamhället har, är ett sätt att

se på föremålens legitimitet i biblioteket. Röds inställning till att ge människor vad de vill ha och behöver med föremålen är ett sätt att fylla det behovet. Röd anser att syftet med föremålssamlingen är att skapa ett sätt för människor att leva mer hållbart, något som är profilerande för den plats biblioteket befinner sig på. Detta kan också ses som ett sätt att visa att användarnas syn på föremålen är positiva och hör hemma på biblioteket även om de få utlånen av dem kan tolkas som något annat. Drivkrafterna bakom föremålssamlingarna visar delvis en vilja att göra lokalbefolkningens vardag lite bättre, enklare eller mer jämställt. Extern legitimitet definieras av Hansson som en vilja att göra just detta som aktör i samhället (Hansson, 2015, s.7).

Det är inte bara användarnas föreställning som legitimerar föremålens plats på biblioteket, även bibliotekariernas. Den interna legitimiteten ger sina tydligaste uttryck genom att flera bibliotekarier nämner olika styrdokument som genomsyrar besluten om föremålens förekomst. Detta innebär att bestämmelser och riktlinjer för uppdraget sätts av olika aktörer som påverkar bibliotekets verksamhet (Hansson, 2015, s.7). Det är bibliotekarieprofessionen som sedan i sin tur väljer hur de ska tolka de riktlinjer och bestämmelser som sätts genom att på olika sätt verkställa dem. På så vis är den interna legitimiteten ett exempel på hur och vad bibliotekarierna ser som viktigt och relevant för bibliotekets uppdrag. Med det perspektivet kan föremålens plats på bibliotekets hävdas utifrån olika aspekter. Lila förklarar att lagen är en riktlinje som visar att det demokratiska uppdraget ska utföras genom arbete med litteratur och information, men styrdokumentet för kommunen visar att biblioteken ska verka som en demokratisk instans för möten och aktiviteter. På så vis kan det vara lättare att hävda föremålens plats. Röd och Gul nämner också hållbarhetsfaktorer i styrdokument som de anser vara viktiga och på så vis kan de argumentera för föremålssamlingarna. Respondenterna nämner även bibliotekets uppdrag för bildning, kulturförmedling och demokratifrämjande som faktorer som genomsyrar besluten om att inkludera den typen av samling i biblioteket. Också infrastrukturen för utlån verkar vara en faktor som driver på besluten, i diskussionerna som förs inom bibliotekens verksamhet. Det är alltså inte bara användarperspektivet av den utlånande infrastrukturen som är väsentlig här, utan även *bibliotekariernas* syn på biblioteket som en naturlig plats för utlån. Den generella bilden av att föremålssamlingarna kan verka som en biblioteksfrämjande insats kan också ses som en del av den interna legitimiteten. Flera av respondenterna nämner möjligheten att kunna låna ut en bok till besökare i samband med lån av föremålen. Även att kunna locka till sig nya besökare och användare verkar vara en drivkraft. Det finns en föreställning hos flera respondenter att detta kan vara ett sätt att locka till sig nya målgrupper. Det finns ytterligare en idé om att föremålen kan verka som ett sätt att skapa en relevans för framtidens bibliotek. Ett sätt att behålla sin aktualitet och kunna möta framtidens behov.

Kapitel 7. Diskussion och slutsatser

I detta kapitel presenteras en diskussion av resultatet och analysen i förhållande till den tidigare forskning och teorin. Dessutom presenteras slutsatserna utifrån forskningsfrågorna. Förslag på vidare forskning och ett avsnitt med metodkritik där motsättningar till metoden avslutar kapitlet.

7.1 Diskussion

7.1.1 Diskussion av resultat

När det kommer till att argumentera för och ge anledningar till att ha föremålssamlingar ser vi många likheter mellan tidigare forskning och våra resultat. Att biblioteken skulle bli mer välkomnande av föremålssamlingarna och de kan leda till fler besökare, samt att samlingarna också kan leda till fler utlån av andra biblioteksmaterial är något som både Michnik & Eriksson (2014) och Mathiasson & Jochumsen (2024) beskriver, men det är även något som våra respondenter nämner. Vidare uttrycks även att föremålssamlingarna kan rikta sig till sådana användare som annars inte hade kommit till biblioteken både av våra respondenter och av Michnik & Eriksson.

Respondenternas sätt att koppla inkluderingen av föremålen till bibliotekets uppdrag är även det likt det som Michnik & Eriksson belyser. Våra respondenter nämner precis som de svarande i Michnik och Erikssons studie att det finns kopplingar till demokrati, bildning och rätten till information när man tillhandahåller föremålen. Det handlar både om att vissa föremål ger information till användarna och om att föremålen tillåter användarna att delta i och lära sig av samhället. Detta kan även liknas med det som Baden, Peattie & Oke (2020) diskuterar om att utlån av föremål leder till en inkludering i samhället. En annan koppling man kan se är resonemangen kring att tillgängliggörande av föremålen gynnar samhällets ekonomiskt svaga, något som både våra respondenter och Ameli (2017) lyfter fram.

Föremålssamlingarna i vår studie motiveras till viss del också av en önskan att möta krav från utomstående, något som även syns i tidigare forskning (Michnik & Eriksson 2014). Våra respondenter anger både önskemål från användare, medborgarförslag, beslut från politiker och policydokument som anledningar att ha föremålssamlingar. Gällande policydokumenten handlade det mest om beslut kring hållbarhet, vilket kan jämföras med att Solum (2024) beskriver föremålssatsningar inom bibliotek som ett sätt som biblioteken arbetar för att uppnå hållbarhet.

Argument kring att lån av material är hållbart är även det något vi har sett, och något som återfinns i den tidigare forskningen (Ameli 2017; Solum 2024).

Det finns även likheter mellan resultaten och forskningen när det kommer till svårigheter med att ha föremålssamlingar. En av svårigheterna är att föremål inte kan behandlas på samma sätt som böcker, föremålen kräver speciella placeringar i biblioteket och de tar ofta mera plats och är svårare att synliggöra än böcker, vilket är något som flera av våra respondenter tog upp och som även togs upp av Mathiasson & Jochumsen (2024). En annan likhet med vad Mathiasson & Jochumsen presenterar är att våra respondenter hade det svårt gällande katalogiseringen och marknadsföringen av föremålen. Vårt resultat visar på att många användare inte har vetskap om föremålssamlingarna och att det inte gick eller var komplicerat att söka på föremålen i bibliotekskatalogen. Något som vidare påverkar användningen och utlånen, flera respondenter uppgav att cirkulationen av föremålen var låg, vilket Mathiasson och Jochumsen framhävde var anledningen till att föremålssamlingen de undersökte, upphörde att existera. Detta leder oss in på en annan likhet, kring om man verkligen når de man ämnar nå med samlingarna. Solum (2025) ser för visso att anledningen till att man inte skulle nå exempelvis personer som är ekonomiskt utsatta är att de har svårare att planera att låna materialen, medan respondenterna i vår studie snarare upplever att man har svårt att nå ut överhuvudtaget. Dock innebär detta fortfarande att man inte når de man har för avsikt att nå.

När det kommer till skillnader mellan det resultat vi presenterar och tidigare forskning finns det även här några saker att nämna. I kapitlet tidigare forskning berättar vi att föremålen kan förekomma i biblioteken i syfte att använda dem i biblioteksaktiviteter (Michnik & Eriksson 2014), vilket är något som inte explicit nämns av någon av våra respondenter. Respondenterna nämner inte heller något om fröbibliotek, vilket är något som nämns i tidigare forskning (Robison & Shedd 2017). Detta kan antingen bero på att våra respondenter inte har fröbibliotek eller att de inte associerade frön till att vara ett föremål. En annan skillnad är att våra respondenter uppgav att de upplevde de delade tankarna kring föremålens roll med sina kollegor. Mathiasson & Jochumsen (2024) nämner att det fanns olika åsikter hos bibliotekarierna kring föremålen i de bibliotek de undersökte, något som gjorde det svårare att realisera projektet kring föremålssamlingen. Våra respondenter däremot nämner inte detta som en svårighetsfaktor kring föremålssamlingarna, vilket kanske bara visar att våra respondenter inte upplever detta, och inte nödvändigtvis innebär att denna motstridighet inte existerar på deras arbetsplatser.

7.1.2 Diskussion av analys

Bibliotekas natur är att fokusera på att se på de olika tolkningarna av uppdraget, såväl biblioteket som verksamhet som bibliotekarieprofessionen (Rivano Eckerdal, 2018). Vad vi upptäckt i analysarbetet är att det visserligen finns en öppenhet för tolkning av vad bibliotekarierna anser vara deras uppdrag, men inte i samma utsträckning som det gör för att tolka bibliotekets uppdrag. Även om professionen såklart ska utvecklas ser vi en brist i att biblioteka inte fokuserar på att kunna ta in flera aktörer i biblioteket. Istället för att bibliotekarierollen ska bli lika bred som bibliotekets uppdrag, anser vi efter vår analys, att biblioteket skulle kunna gynnas av att fler kompetenser ansluter sig i bibliotekets verksamhet istället. Genom att bibliotekarierna får behålla sin roll som verkställande av det uppdrag biblioteket har, kan de få omdefiniera sin roll utan att behöva kompromissa med deras kärnuppdrag. I kontexten med föremålssamlingarna kan bibliotekarierna fortfarande vara demokratiskt främjande aktörer, hållbarhets ambassadörer eller informationsförmedlare utan att behöva bli experter på specifika föremål, om biblioteket istället använder sig av kompetenser från professioner som har praktisk kunskap om föremålen. På så vis ser vi en möjlighet till att spänningen mellan vad som är bibliotekets uppdrag och bibliotekariernas uppdrag kan minska.

7.2 Slutsatser

Hur resonerar bibliotekarier om föremålssamlingarna och vilka utmaningar kan bibliotekarierna identifiera med dem?

Att föremålen har en plats på biblioteket är uppfattningen hos alla respondenter, oavsett föremålssamlingens omfattning. Vid diskussion kring föremålssamlingarna verkar det vara bland annat praktikaliteterna kring realiserandet av samlingarna som dyker upp i samtalet. Det kan till exempel vara om hur stor samlingen ska vara, men även hur stora själva materialen för utlån kan vara. Dessa praktiska aspekter är ibland, men inte alltid, ett hinder för samlingens utveckling. Exempelvis ser de respondenter med mindre bibliotek fler hinder kring samlingarnas storlek än de med större bibliotek.

Finansieringen är också en aspekt som tas upp när det gällande föremålssamlingarna, detta oavsett storlek på samling. Finansieringen av själva samlingen, men även underhåll och marknadsföring är något som måste tas i beaktning när diskussionerna förs. Det är en praktisk aspekt som ser olika ut utifrån de olika förutsättningarna biblioteken har. De bibliotekarierna med den minsta samlingarna, visar de på en oro kring finansieringen av föremålen. Det är tydligt att de ser en risk i att bibliotekens

begränsade budget inte ska räcka till det som kärnuppdraget kräver av dem. Litteraturen behöver ändå gå först och om föremålen kan finansieras på ett sätt som inte påverkar deras budget är det bäst.

En aspekt kring resonemangen av föremålssamlingarna är de varierande lånereglerna. De bibliotek som har föremål i sin samling har resonerat olika när de satt sina regler. Lånereglerna kan vara desamma som för resten av bibliotekets material, eller så kan aspekter som lånetid, eller möjlighet till hemlån särskilja föremålen från bibliotekets andra material. Föremålen verkar också, på flera av biblioteken, som en del i att kunna verkställa uppdraget, mer om detta kommer senare. Kopplat till uppdraget ser bibliotekarierna en möjlighet att uppfylla lokalbefolkningens behov, men även en möjlighet i att stärka lokalsamhällets profil genom föremålen. Ett lokalsamhälle med stark hållbarhetsprofil kan exempelvis stärka detta genom att erbjuda en cirkulär lösning.

Utmaningarna för föremålssamlingarna är förhållandevis lika. Finansieringen, som tidigare nämnts, är en av de sakerna som hindrar föremålssamlingarnas integrering i de nuvarande bestånden, men även för att de redan existerande samlingarna ska kunna utvecklas. Att döma av bibliotekariernas utsagor kan man dock se att farhågorna i att budgeten ska räcka är större hos de bibliotekarier som inte har samlingarna än dem som har det. De som har större samlingar har också hittat lösningar kring finansieringen, såsom donationer från allmänheten, användning av budgetöverskott, projektpengar och budgetering. Däremot nämner alla att kostnaderna för underhållet av samlingarna är högre än kostnaderna för att underhålla bokbeståndet. Finansieringen verkar heller inte räcka till marknadsföringen av föremålssamlingen. Detta skulle kunna bidra till att cirkulationen av föremålen är tämligen låg. Flera respondenter framförde att marknadsföring hade kunnat hjälpa samlingarna att nå fler, men att marknadsföringen ändå uteblev till stor del på grund av brist på finansiering.

Anspråket på lokalerna är något som också tas upp som en utmaning, främst för de mindre biblioteken. I flera av biblioteken behöver samlingarna anpassas utifrån lokalens storlek och stora föremål får de helt enkelt avböja. Detta är dock inte realiteten för alla respondenterna, för några har även prioriterat att viga speciella delar av biblioteksrummet för föremålssamlingarnas ändamål. Det finns vidare en antydning om att det är betydelsefullt att resonera kring vilka prioriteringar som är viktigast på biblioteket. Arbetet med och underhållet av föremålen kan nämligen komma att inskränka på bibliotekariernas andra uppgifter. Resonemang kring huruvida tiden som spenderas på föremålen borde läggas på andra uppdrag som läsfrämjande och undervisning förs fram. Dock förs även resonemang kring att prioriteringarna i framtiden kommer att se annorlunda ut i biblioteket.

Den sista utmaningen är frågan om katalogiseringen. Det är svårt att katalogisera föremålen för att det ska bli lättarbetat och enkelt att förstå för användarna.

Vilka skillnader i attityder kring föremålssamlingarna kan vi urskilja, utifrån bibliotekariernas erfarenheter av att arbeta med dem?

Vi har utskilt att attityderna kring föremålssamlingarna har varierat beroende på hur erfarenheterna har sett ut hos de olika respondenterna. De som är mest entusiastiska är de med störst samling, medan de minst antal föremål känns minst entusiastiska, även om de fortfarande är positiva till föremålets förekomst. Respondenterna uppgav även att erfarenheterna av att ha arbetat med samlingarna påverkade deras inställning till dem. Inställningarna förändrades mestadels till att bli mer positiva, då arbetet med samlingarna fungerade bra och då oklarheter blev klarheter. Dock kunde även det motsatta hända då en negativare inställning kunde infinna sig främst på grund av det låga användarintresset.

De respondenter som däremot hade mindre samlingar och därmed även mindre erfarenheter av föremålssamlingar uttryckt en större osäkerhet och oro kring fenomenet, även om samlingarna ändå kunde ses som en ”*positiv bonusgrej*” biblioteken kan göra om de har möjlighet. Den generella inställningen är som tidigare nämnt, att det kan vara något positivt och att föremålssamlingar kan vara ett sätt att uppfylla styrdokument från kommunen de jobbar i. Trots detta kan vi uttyda en tydlig skillnad kring hur erfarenheterna mellan de med störst samling kontra de med minst samling pratar om föremålen. De med störst samlingar är mest positiva och ser flest fördelar med föremålen i biblioteket. Dessutom förhåller de sig positiva till att det inte inskränker på deras kompetenser som bibliotekarier, om än på olika sätt. Den praktiska erfarenhet de med större samlingar har med att faktiskt hantera föremålen i konkreta sammanhang kan göra att de farhågor de med mindre samlingar identifierar kan elimineras då de märker att detta inte är något problem. För några av respondenterna har det dessutom varit en lång process att implementera föremålen i biblioteken och då har de varit med och diskuterat fram lösningar på de problem som upptäckts, vilket är en erfarenhet som de med mindre samlingar inte har.

Hur kan man förstå bibliotekariernas syn på bibliotekets uppdrag, i förhållande till föremålssamlingarna, med hjälp av begreppet biblioteka?

Bibliotekets uppdrag är inte entydigt utan något som går att tolka på olika sätt. Dels utifrån att bibliotekslagen verkar som en ramlag, vilket i sin natur ger biblioteken en frihet att kunna styras på olika sätt. Detta innebär att olika styrdokument från kommuner och regioner kommer att påverka hur

biblioteket styrs och vilka uppdrag som tillkommer. Till detta kommer de enskilda bibliotekarierna som lever i sina olika sociala kontexter som kommer verkställa bibliotekets uppdrag, på de olika sätt de ställs upp, utifrån hur de själva tolkar riktlinjerna. Bibliotekariernas eget intresse för hållbarhetsfrågor gör att det blir en naturlig del av arbetet att skapa ett delningsinitiativ med föremålssamlingar på biblioteken. På så vis har bibliotekarierna inkorporerat sitt eget intresse samtidigt som föremålssamlingarna kan verka på bredare samhällsaspekter som demokratifrämjande och socialt utjämning. Det blir också tydligt att bibliotekarierna hävdar föremålets roll på biblioteket utifrån olika tolkningar av bibliotekslagen och andra styrdokument. Ingen bibliotekarie använder samma argument helt sömlöst utan alla ser på föremålssamlingarna utifrån olika perspektiv. Bildning, kulturförmedlande och demokratifrämjande är de tydligaste anledningarna till att bibliotekarierna anser att biblioteken kan ha föremålen i samlingarna. Ingen av dessa anledningar står i motsättning till de andra, utan är olika tolkningar av samma fenomen. Detta är en av de bärande egenskaperna inom begreppet att biblioteka. Sammanfattningsvis ser alla bibliotekarierna olika möjligheter att *göra sitt bibliotek* och på så vis fortsätter de olika tolkningarna att låta biblioteken att vara i en konstant, förändrande process. Med detta sagt finns det en spänning mellan vad bibliotekarierna tolkar in i bibliotekets uppdrag och i professionens uppdrag.

7.3 Metodkritik

Det finns en del saker som man kan kritisera när det gäller vårt val av metod och gällande genomförandet av vår studie. När det kommer till intervjuer är en kritik mot dem att den data man får fram bara återspeglar det respondenterna väljer att uttrycka, vilket inte nödvändigtvis behöver spegla sanningen. Något som i vår studie kanske är mest applicerbart på det respondenterna uttrycker om andras åsikter, även om de såklart kan ha förvrängt även sina egna uttalanden. En annan kritik mot den semistrukturerade intervjun är att det är svårt att vara konsekvent mellan intervjuerna vilket kan påverka tillförlitligheten mellan dem (Denscombe & Larson 2018, s. 293). Det respondenterna säger under intervjutillfället är även ett resultat av ett plats- och tidsbundet samtal och det som uttrycks kan ha andra meningar eller syften än det som intervjuaren tolkar in i svaren (Ahrne & Svensson 2022, s. 77f).

När det kommer till genomförandet av studien hade urvalet kunnat skett mer systematiskt, något som vi även tar upp i metodkapitlet. Urvalet genomfördes ganska hastigt och på grund av begränsad tid utgick vi från en blandning av att slumpmässigt välja bibliotek och undersöka om de hade en

föremålssamling, och att utifrån tidigare kunskaper kontakta bibliotek som vi visste hade det. Med ett mer systematiskt urval hade resultatet kanske kunnat se annorlunda ut. Gällande genomförandet av intervjuerna så skedde det digitalt av nödvändighet. En nackdel vi upplevde var delvis vissa teknologiska störningar, men också att några av respondenterna blev störda av andra människor under intervjuerna. Något som påverkade intervjusituationen och som gjorde att flytet i intervjun stördes, ett flyt som dessutom redan var svårare att uppnå då intervjuerna var digitala. En annan svaghet kring själva intervjuerna som vi har reflekterat över, är att vi upplevde när vi genomförde kodningen av resultatet och skrivandet av analysen, att vi hade missat att fråga om vissa intressanta delar. Ett exempel på något som vi känner att vi borde ha frågat är, vad respondenterna ansåg kunde ingå i en föremålssamling. I läsningen av transkriberingarna upplevde vi att vissa respondenter tolkade föremålssamlingar som utlån av främst verktyg medan andra respondenter hade en bredare tolkning av begreppet.

7.4 Studiens bidrag och förslag på framtida forskning

Denna studie ger en större förståelse kring hur föremålssamlingar kan inkluderas i bibliotek och ger en inblick i de olika drivkrafter som biblioteken har till att ha föremålssamlingar. Studien uppmärksammar också både de svårigheter och de möjligheter det finns med att ha föremålssamlingar, vilket är en empiri som kan hjälpa de bibliotekarier som funderar på att införa föremål i biblioteket. Studien ger även en uppfattning kring hur komplexa och varierande bibliotekariernas syn på deras profession och bibliotekets uppdrag kan vara. Vår studies resultat och empiriska fynd bekräftar och utvecklar vidare de resultat som man har fått i den tidigare forskningen.

Anledningarna till att ha föremålssamlingar i biblioteken verkar till stor del vara samstämmiga mellan bibliotekarierna i vår studie och mellan den tidigare forskningen. Utifrån det skulle det vara intressant att forska vidare på om förverkligandet av föremålssamlingarna verkligen uppfyller det som de ämnar att uppfylla. Ett exempel på detta är att samlingarna ofta motiveras som ekonomiskt och socialt utjämnande, vilket är något man skulle kunna undersöka om de faktiskt är. En annan sak man skulle kunna undersöka mer om är användarnas bibliotekssyn och deras åsikter kring föremål i biblioteket. I vår studie uppgav bibliotekarierna att de upplevde att åsikterna kring föremålssamlingarna generellt var positiva, men det var från bibliotekariernas perspektiv och inte från användarnas. Något ytterligare man skulle kunna undersöka är hur effektiva biblioteken är på att marknadsföra sig och att kommunicera till användarna. Bibliotekarierna förmedlade i våra intervjuer att de upplevde att få användare kände till allt biblioteket hade att erbjuda, vilket speciellt var sant

gällande föremålslånen. Att forska kring hur biblioteken på bästa sätt kan nå sina användare med sådan information kan därför vara intressant.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

I uppsatsförfattarnas ägo

Intervju med Röd 45 minuter – 2025-11-28

Intervju med Blå 47 minuter – 2025-11-26

Intervju med Grön 44 minuter – 2025-11-27

Intervju med Gul 48 minuter – 2025-12-02

Intervju med Orange 30 minuter – 2025-12-15

Intervju med Lila 42 minuter – 2025-12-09

Transkriberingar av samtliga intervjuer

Tryckt material

Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Aldstedt, E. & Hansson, J. (2017). *Makten och ärligheten : ledarskap i praktiken*. Lund: BTJ förlag.

Ameli, N. (2017). Libraries of Things as a new form of sharing. Pushing the Sharing Economy. *The Design Journal*, 20(sup1), ss. S3294–S3304, doi:10.1080/14606925.2017.1352833.

Baden, D., Peattie, K. & Oke, A. (2020). Access Over Ownership: Case Studies of Libraries of Things. *Sustainability*, 12(17), s. 7180, doi:10.3390/su12177180.

Blomgren, R., Michnik, K. & Sundeen, J. (2022). *Biblioteksgeografien : en antologi om biblioteksväsende och biblioteksforskning*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Clemens, A. (2024). Förslag: Skänk instrument till biblioteket för utlåning. *Biblioteksbladet*.
<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/forslag-skank-instrument-till-biblioteket-for-utlaning/> [2025-09-17].

Denscombe, M. & Larson, P. (2018). *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Engström, L., Kjellberg, S., Rivano Eckerdal, J. & Sandström, Å. (2025). Stärk bibliotekens förmåga som sociala infrastrukturer. *Biblioteksbladet*.

Hansson, J. (2015). Documentality and legitimacy in future libraries – an analytical framework for initiated speculation. *New library world*, 116(1/2), ss. 4–14, doi:10.1108/NLW-05-2014-0046.

- Jarlbrink, J. & Norén, F. (2021). *Digitala metoder i humaniora och samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Mathiasson, M. H. & Jochumsen, H. (2024). The Sustainable Library: A retrospective case study of a public library sharing initiative. *Journal of librarianship and information science*, 56(4), ss. 1057–1070, doi:10.1177/09610006231190131.
- Michnik, K. & Eriksson, C. (2014). Non-traditional library collections - in digital and other worlds. *Interlending & Document Supply*, 42(4), ss. 165–170, doi:10.1108/ILDS-09-2014-0043.
- Nationalencyklopedin (2025a). *folkbibliotek - Uppslagsverk - NE.se*. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/folkbibliotek?isSearchResult=true> [2025-12-12].
- Nationalencyklopedin (2025b). *bibliotek - Uppslagsverk - NE.se*. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/bibliotek> [2025-11-24].
- Nationalencyklopedin (2025c). *bibliotekarie - Uppslagsverk - NE.se*. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/bibliotekarie?isSearchResult=true> [2025-11-24].
- Rivano Eckerdal, J. (2017). Libraries, democracy, information literacy, and citizenship: An agonistic reading of central library and information studies' concepts. *Journal of documentation*, 73(5), ss. 1010–1033, doi:10.1108/JD-12-2016-0152.
- Rivano Eckerdal, J. (2018). Equipped for resistance: An agonistic conceptualization of the public library as a verb. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 69(12), ss. 1405–1413, doi:10.1002/asi.24069.
- Rivano Eckerdal, J., Engström, L., Färber, A., Hamm, M., Kofi, J., Landau-Donnelly, F. & van Melik, R. (2024). Social infrastructuring in public libraries: librarians' continuous care in everyday library practice. *Journal of documentation*, 80(7), ss. 206–225, doi:10.1108/JD-12-2023-0260.
- Robison, M. & Shedd, L. (2017). *Audio recorders to zucchini seeds: building a library of things*. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, an Imprint of ABC-CLIO, LLC.
- Silva, E. & Mont, O. (2025). 3: Libraries of things: at the intersection of sharing and social economies.
- Solum, E. E. B.-D. (2024). Negotiating neutrality and activism in Norwegian public libraries: the case of environmental sustainability. *Journal of Documentation*, 81(1), ss. 107–124, doi:10.1108/JD-04-2024-0082.

- Solum, E. E. B.-D. & Førde, A. (2025). Democratisation of the outdoors: how equipment lending is emerging in Norway's sharing economy to provide sustainable consumption at the local scale. *Local environment*, ss. 1–13, doi:10.1080/13549839.2024.2447760.
- Söderholm, J. (2016). Borrowing tools from the public library. *Journal of Documentation*, 72(1), ss. 140–155, doi:10.1108/JD-01-2015-0010.
- Söderholm, J. (2018a). Borrowing and lending tools : The materiality of x-lending libraries.
- Söderholm, J. (2018b). Tool lending librarianship. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(4), ss. 374–385, doi:10.1177/0961000616666627.
- Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed 2024*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html> [2024-12-27].

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

- Presentation av oss
- Presentera studiens syfte
- Prata om samtycke och behandling av personuppgifter
- Fråga igen om det är okej att spela in

--Påbörja inspelning

Tema 1: Arbetet som bibliotekarie

- Kan du berätta lite kort om dig själv?
- Vad har du för utbildning?
- Vad har du tidigare arbetat med?
- Hur länge har du arbetat inom bibliotek?
- Vad skulle du säga är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
- Kan du beskriva din nuvarande arbetsplats?

Tema 2: Materialen - tillgång

- Vilka material lånar ni ut i era bibliotek?

(Lånar ni ut något material som inte är böcker, tidningar eller filmer ? Ge exempel.)

(-- Lista material om det känns som de missar något)

Spår 1 - Vi har sådana material

- Hur länge har ni haft den här samlingen?
- Hur har de kommit in i biblioteksbeståndet? (Ev. följdfrågor; Är det via önskemål eller ett behov biblioteket sett eller annat?)
- Vem bestämmer vad som ska ingå eller inte? (Finns det några styrdokument?)
- Hur finansieras samlingarna?
- Har du möjlighet att påverka vilka material ni har?
- Hur ser ditt arbete ut med den här samling?
- Behandlar ni dessa material på ett annat sätt än det övriga beståndet t.ex. era böcker?
- Vilka typer av användare vänder sig till föremålssamlingarna?

Spår 2 - Vi har inte sådana material

- Vad tror du det beror på?
- Har ni tidigare haft sådana material?
- Hur ser du på behovet av föremålssamlingar?
- Vad ser ni för möjligheten att ha materialen om ni vill/ser ett behov av det?
- Vem bestämmer vad som ska ingå eller inte?
- Har du möjlighet att påverka vilka material ni har?

Tema 3: Åsikter kring materialen

- Vad ser du för för- och nackdelar med att ha föremålssamlingar?
 - Vad tycker dina kollegor om föremålssamlingarna?
 - Har ni haft diskussioner om material som ni sen valt att inte tillhandahålla?
 - Om ja, vilka?
 - Om nej: Kan du se något material som inte skulle kunna ingå i bibliotekets samling?
- Var god motivera!

Spår 1 - Vi har sådana material

- Vad tänker du att materialen ger användarna?
- Vilka reaktioner har ni fått kring materialen?
- Hur gick diskussionerna kring införandet av föremålssamlingen?
- Vad, tänker du, att man vill ni uppnå med att ha materialen?
- Hur ser du på idén att låna ut annat material?
- Hur har din syn på föremålssamlingen förändrats sedan du fått erfarenhet av att jobba med detta?

Spår 2 - Vi har inte sådana material

- Har ni haft diskussioner om att skaffa den här typen av samling? - om ja - utveckla
- Vad, tänker du, att man vill ni uppnå med att ha materialen?
- Hur ser du på idén att låna ut annat material?
- Hur ställer du dig till att ha sådana här material i ditt bibliotek?

Tema 4: Professionssynen

- Vad skulle du säga är din roll som bibliotekarie i relation till materialen?
 - Skulle du säga att det ingår i bibliotekarierollen att hantera den här typen av samlingar?
- Varför/varför inte?

- Tycker du att det ingår i bibliotekets uppdrag att ha sådana material? Varför/varför inte?
- I vilken typ av bibliotek tycker du att det lämpar sig att ha sådana material?
- Hur påverkar det ditt arbete som bibliotekarie? Vilka utmaningar och möjligheter ser du?
- Hur kan tillhandahållandet av sådana här material kopplas till bibliotekslagen enligt dig?
(ev. följdfråga: Hur kan detta kopplas till demokratiuppdraget)

Avslutning

- Har du något mer som du vill tillägga?
- Kan vi återkomma via mejl om vi har några fler frågor eller om vi vill följa upp någonting?